

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 7 • Број 24 27. јул 2022.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 7 • Број 24 • 9. јул 2022.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Др Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Др Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарију:
Бранислав Иванковић

Насловна страна:
Мурал - Никола
КАШТЕРОВИЋ, сликар
Овај број
финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ Јање

Крајишке
нобине

Из поетске цјелине:

БУКВАР У КАМЕНУ

(Почетница Слободе)
Мљечанице, дојко расјечена,
како ране, како су повоји?
Како живе они којих нема?
Да ли те се смрт, Козаро, боји?

(Упркос свему – пјесма)

Запјевајмо,
па шта буде!
Нека се чуде
до чега нам је ...

(Коло козарачко)

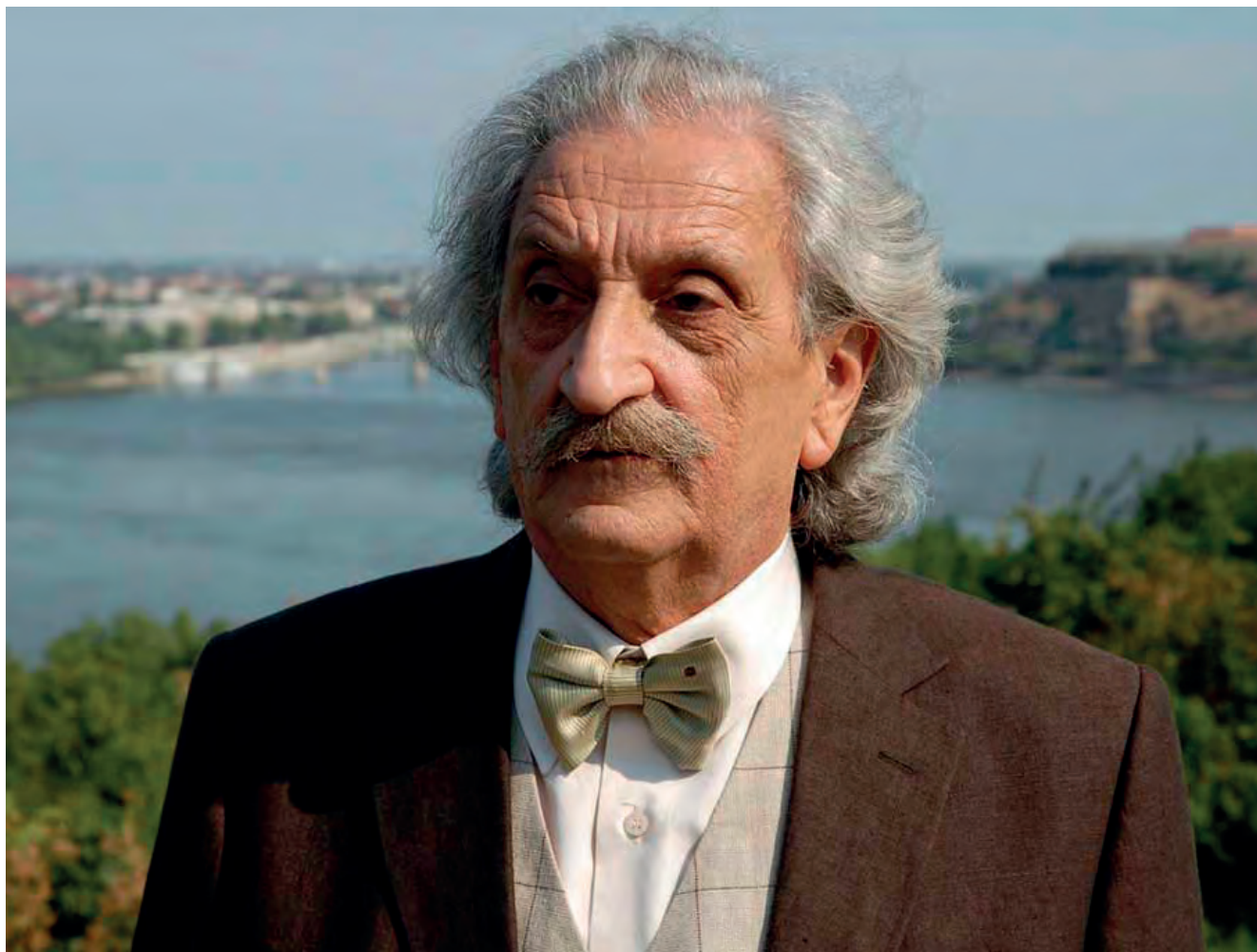
Пјесма увијек
прво крене,
име драго да помене.
Прво пјесма!
А за пјесмом
никад десна!
Увијек лијева,
и улијево,
према срцу-коловођи
које пјесму је повело!
У том колу се не дријема!
Ту корака назад –W
нема!
Напријед лијева!
За њом десна!
Као муња
када сијева,
повија се
колопјесма.
То је коло што другује!
То је коло што путује!

И највећи бол кад сколи,
најтужнијег обрадује.
Ко га није заиграо,
и у њему запјевао,
тај још није срце своје
братским Сунцем огријао.

То је коло које траје,
које никад не престаје –
у сред мира,
у сред боја!
Ухвати се, и запјевај,
колико те грло носи,
нек` се широм
свијета чује:
ој, ђевојко,
драгај душо,
ој, Козаро,
сузо моја!
(1983.)

Небојша ИВАШТАНИН

Драги гости

МИРИС КАЛОПЕРА УПИТНА

Походе ме награде за животно дело
а не бих да сам на крају пута.
У вази јутарње цвеће већ увело,
свака друга ружа клонула, жута.

Какви су то знаци, ко ми их шаље,
да ли ме плаши или опомиње,
да пажљиво бирам куда ћу даље
да те чешће у молитвама спомињем.

5.6.2019.

СОКОЛИ

Посматрам како се све урушава
склоњен под трем од паучине.
Лења се крв од зебњи згрушава,
од страха да ми нешто не учине
моји пријатељи, бивши, охоли,
који су се слугама опколили,
док над пустим пољем лете соколи
које смо ми заједно соколили.

13.6.2019.

МОСКОВСКО ЛЕТО 1986.

Даворину Поповићу
Озимно лето на домак бескраја
и забрављена Мала пахмерскаја.
Московско јутро, мирис младих

бреза
и у души згуснута језа.

Радујемо се новој зори.
„Јели ово Русија” – пита ме Даво-
рин.

11.6.2019.

СТАРИ ДАНИ

Пуна је соба несна.
Глас кола хитне помоћи.
Спава ли сада Весна
у крилу тамне поноћи.

Знам. Заспати не могу.
Узалуд валеријана.
Залуд молитва Богу.
Казна због старих дана.

12.6.2019.

СЕЋАЊЕ НА ПИСАНУ ЈЕЛУ

За Драгомира Брајковића
Брајко и ја у Писаној Јели
као дечаци смо се на катуне пели
и у високу траву смо сели
и пршута и сира јели
и у то летње подне нисмо
могли знати

да ћемо се убрзо растајати
и целог преосталог живота
можда дугог
нећемо видети
један другог.
Али док се у сну срећемо
растајати се никад нећемо.

16.1.2020.

МИРИС КАЛОПЕРА

Понекад сам опет дечак у сну
и будим се радостан и лако у
дан заплотив.

Бива да сањам мирис калопера
који су сестре брале у Пророковића
башти.

И дечачка се сећања згусну
у грудву снега, у снохватице,
које ловим да се не распрсне
та срећа од сна.

Пробудим се. На обали сам,
тече Босна,
тако се лако и тихо дише
а соба на калопер мирише.

11.11.2020.
Перо ЗУБАЦ

Бранко Ћопић и Козара

УМЈЕСТО БЕСЈЕДЕ

Бранко Ћопић је на Козари први пут био у вријеме 15. Књижевних сусрета, који су трајали од 8-10. септембра 1978. године. По програму књижевних дешавања први дан су сви учесници Сусрета имали наступе у школама поткозарских комуна, други дан је на козарском излетишту Мраковици одржана централна пјесничка манифестација – Поетски час, а онда је, трећег дана, у Љубији, рударском градићу удаљеном 12 километара од Приједора, била завршна свечаност. Као и остали учесници, и Ћопић је говорио пјесме и читао прозне одломке из свога опуса. Сусрети су ове године били посвећени војвођанској књижевности те изненадно преминулом Скендеру Куленовићу, тако су писци дијелове својих наступа посвећивали и њему.

Није остало забиљежено да ли је Ћопић приликом добијања награде „Скендер Куленовић“ саопштио какав говор, или свечану бесједу, или се можда одлучио да присутнима прочита неку причу или пјесму, као што је тада неријетко и био обичај.¹

Један податак из његове заоставштине (која се налази у Архиву САНУ-а у Београду) открива нам коју је пјесму, између осталог, Бранко говорио на Поетском часу: наиме, на полеђини једне

његове фотографије остало је записано: „Ћопић чита пјесму о Драгињи с Козаре, Мраковица, 1978. „Ријеч је о пјесми „Ој, ђевојко, драгај душо моја...“.

Оно што је такође остало забиљежено јесте да је он те године у књижевним листовима, а поготово у тематима посвећеним Скендеру Куленовићу, стално објављивао пјесму „Момак и по“ из циклуса „Сеоско гробље“ (1978). У тим пјесмама се умрвши људи, сељани, божјаци а понекад и назови грешници, „јављају“ са оног свијета и воде необичне „дијалоге“, разговоре и исповиједи, са нама живима. По свему судећи (и по самој пјесми и на основу њених објављивања) изгледа да је Ћопић пјесму Момак и по намијенио свом ратном и књижевном саборцу – Скендеру Куленовићу. Вјероватно је и њу декламовао у наступима на козарским Суретима, поготово што су они те године (поред књижевног стваралаштва у Војводини) били у знаку пјесника „Стојанке мајке Кнежопољке“.

У једном интервјуу локалним новинама, а поводом добијене награде, Ћопић је рекао да га она подсећа на њега и његово дјело: „Ја сам врло срећан што сам добитник те награде. Јер у току рата, кад сам почео објављивати прве своје пјесме, Скендер Куленовић ми је био учитељ. О томе до сада никад нисам причао. Ја сам писао пјесме – та, онако, сједнем спонтано, напишем пјесму, али ми никада није падало на

ум да се она може дорађивати. Међутим, Скендер ми је на то скренуо пажњу. Једном ми каже: немој одмах да дајаш онако врућ рукопис; пјесме се још како дају дотјеривати, још како пољепшавати, још како се даду те неравнине и грбавости једне пјесме радом превладати. И тако он мени укаже на низ мојих ствари. Па чак и када сам почео писати своје прве пјесме за дјецу... прва пјесма, сјећам се, почла је стиховима: Топа тупа, топа тупа, / неко селом кроз ноћ ступа. И чим сам је написао, истог дана, дадем је Скендеру. Ех, рекох, сада зависи од тога шта ће он казати... Ако он буде казао: није то добра ствар и нема од тога, што кажу, 'љеба, ја сигурно не бих наставио даље. Међутим, ту је мене Скендер охрабрио... казао је да ту има духа, има ритма, тако да је за тај млађи узраст она врло пријемчива, разумљива и драга.

И кажем, поводом ове награде, ја сам се свега тога сјетио и захвалан сам онима који су ме предложили за ту награду, и жирију, који је гласао за мене, и рударима из Љубије који су дали средства за ту награду.“

У представљању и Бранка Ћопића и ових Књижевних сусрета на Козари, на којима је он био овјенчан наградом „Скендер Куленовић“, умјесто његове бесједе доносимо два његова текста, а која се суштински везују за Козару. То су пјесма „Ој, ђевојко, драгај душо моја...“, а онда прича „Битка на Козари“, која

¹ Како је већ негдје и поменуто, ни када је приман за редовног члана Српске академије наука и умјетности, 16. децембра 1965. године, он није читао одређену, за ту прилику писану приступну бесједу, већ своју приповијетку „Дане Дрмогаћа“.

је настала свакако прије 1945, а објављена у београдској Просвети 1946. године, у циклусу „Срце у бури“.

У овој приповијести, на дјечији искрен начин – јер је то истинско биће Бранка

Ћопића – исказано је дубоко саосјећање са Козарчанима изгинулим у бици која је трајала од 10. јуна до 15 јула 1942. године; истовремено, у њој је приказано, или боље речено – одржано и једноне обично

опијело за све жртве злочина на Козари, злочина које су над српским становништвом извршиле јединице нацистичке Њемачке и Независне државе Хрватске.

Проф.др Младенко САЏАК

Бранко ЋОПИЋ

БИТКА НА КОЗАРИ

У собици с једним прозорчићем, у тој вјечито сумрачној просторији која даје влагом и мирише на устајалу рубенину, седмогодишњи дјечак, мали Марко — води велику битку.

На испрљугану и неравну земљаном поду постављене су једна наспрам друге двије војске: углачани и потамњели стари љешници, извађени из мамина ковчега — то су наши, Козарчани. Ситан и тврд орах „коштуњавац“, метнут усред љешника, то му је Шоша, командант Козаре. Наспрам њих поставила се друга војска, много мање занимљива: кукурузно зрње, неједнако и свијетло, то су Нијемци и сви они остали с њима. Празна орахова љуска — то је омрзнути њемачки генерал Штал, који командује нападом на Козару.

— Ево, сад ће Шоша ударити овога Швабу, па нек одмах одлети хиљаду стотина метара — завјеренички шапуће мали, узбуђених свијетлих очију, па подиже орах између „Козарчана“ и удара с њим једно издвојено кукурузно зрно које отскаче као свјетлица и са сухим циком звоцне у прозорчић.

— Ето баш, нека, нека, да-богда црко, погинуо си.

Шкрипе мрка напукла собна врата. Провирује Марков добричина дјед, малокрван и зимогрољив старац.

— Шта ми то радиш, рођено ђедово?

— Ратујем — кратко одвраћа мали, занесен у своју игру — браним Козару.

— Брани, брани, паметно ђедово браћење — смекшано мрмља стари поново затварајући врата. — Бојим се само да им ти нећеш помоћи.

И старац, замишљен, обара главу и ослушкује.

Отуд од Козаре чује се доброћудно и пригушено куцкање митраљеза. Удаљено и без снаге, оно се не чини нимало страшно нити подсјећа на рат и погибију. Изријетка се чује глуво и дубоко думбарање топова од кога се потреса земља и задрхти срце. Људи застају у послу и с уздахом ослушкују.

— Чуј-де како громиња на Козари. Јадни Козарчани, неће одољети, па да их је још десет пута онолико.

— Страоте, људи, ко се живом Богу моли... Јес' ти, Тодоре, закопао своје жито?

Већ више од мјесец дана води се велика битка на планини Козари. Генерал Штал, „командант борбене скупине Западна Босна“ баца у борбу све нове и

нове резерве. Обруч око планине све се безнадније стеже.

Мали Марко једини се не обзире на Шталов смртни план. Штал нема толико резерви да њега може потући. Узалуд му сва појачања.

— Џабе сте пошли, да вас је још толико — пркосно шапуће мали у зимљивој хладовини собе и тврд љешник срдито удара у групу кукуруза—Нијемаца, који се уплашени распрште на све стране.

— Аха, аха, утекоше! — злурадо се руга дјечак и одбачајући се на утрнула кољена поново враћа „Нијемце“ у борбу.

Кад се сунце већ одавно спустило иза ниска збијена бријега, тешког од сјене, у соби почиње да расте мрак и да неугодно стеже пуну невеселу просторију у којој се дијете игра. Йешници — Козарчани губе се и пропадају у таму, дјечак остаје сам и страх га је пред „Нијемцима“ који још с посљедњим напором свјетлуцају из помрчине с невидљива пода.

У то вријеме оживљава и битка на Козари

Пробуде се одједном читаве батерије топова и стану у салвама да засипају планину. Топовска канонада слијева се у непрекидно моћно мумљање

које без престанка одлијеже у даљини и дрхтавицом испуњава летњу ноћ. Није јасно човјеку дршће ли он то од влаге и хладноће коју навлачи ведра ноћ или од тога далеког потуљеног громињања.

Усамљени дјечак све се више губи и судбина битке сад више није у његовим рукама. „Козарчани“ су потонули некуд у мрак, нема их више с њим, и сад је мали сам, сам против читаве ноћи, непознате и тајанствене, пуне далеке грмљавине и невиђених страхаота. Из сваког мрачног угла пријети нешто огромно и крилато. Дијете сваког тренутка очекује, кад ће се нешто надвити изнад њега и, заклањајући читав свијет, шапнути му гласом од кога се оглуви:

— Уху, мали, сад си мој!

Са стегнутим срцем, окованим у студену језу, дјечак бјежи на врата једва измакнувши да га „оно“ из собе не зграби за врат. Весео пламен с огњишта испуњава га срећним бескрајним сјајем, страхоте узмичу назад у собу и мали се, опијен блаженством спасења, главачке баца дједу у крило.

— Ћеде, хоће ли надјачати Козарчани?

— Хоће, брате, како да неће — замишљено га увјерава дјед и некуд одсутан духом гледа у пламен и милује топлу дјечју главицу загњурену у своје крило.

*

Једне узбуђене ноћи, пуне појачане митраљеске ватре и топовске грмљавине, пробио се из обруча Ранко Шипка с једним десеткованим батаљоном Козарчана. Од његових бораца дознало се за сву страхоту и опасност битке на Козари.

Послије је још неколико дана одлијегала тутњава која је све више слабила и по селима под Грмечом пошао је невесео зимљив шапат:

— Пала Козара. Изгинули Козарчани.

Нико није ту вијест изговорио пуним гласом, али је већ свако знао и чуо шта је било на Козари.

И мали Марко чуо је шта се десило са његовим љубимцима.

Сад смирени дјечак сједи у пустој соби и растужено гледа на своје бојиште.

Узалуд је неколико пута додирнуо своје борце миљенике, љешници су били хладни и тврди. Не игра му се више. Како да се игра, кад су Козарчани изгинули. Нема ни Шоше, и он је тамо остао и сигурно погинуо.

А гледај — омрзнати Штал остао је жив. Жив! Читаво вријеме мали је знао и вјеровао да ће драги Козарчани потући и Штала и његову војску, а види сад! Зашто је остао жив онај кога дјечак не воли? Зашто се десила та немила и туђа ствар коју он не може примити и разумјети?

Дуго ћути малишан над пустим и мирним разбојиштем, а онда тешка срца скупља „Козарчане“ у своју црвену личку капу и спорим кораком излази у башту. Тамо, под ниском кржљавом дуњом са мрким чупавим плодовима, копа гроб заостреним комадом јалова дрвета. Ћутке, не бројећи их, сахрањује своје „Козарчане“ и над уздигнутом хумком поставља мали дрвени крстић.

— А сад би се требало помолити — досјећа се мали клечећи на сувој земљи која му боде кољена. Крсти се земљавим прстићима једном, па други и трећи пут, али му никакве молитвене ријечи не падају на

памет. Најзад му паде на ум сеоски црквењак Јово, сјети се његових ријечи за црквеном пјевницом, па стаде тихо да пјевуши и сузе му од узбуђења ударише на очи.

— Сва-ти Бо-же, сва-ти крјеп-ки...

Даље није знао, па је зато још неколико пута поновио све испочетка. Било је у тим ријечима нешто гробно и посмртно. Сјена смрти и сахране минула је над малим гробом изгубљеним међу оштрим мирисним стабљикама невена и пепељавим лозама бостана осутим ситним свијетлим цвјетовима.

Кад се поново вратио у собу, малишан је покупио одвратне, жуте и тврде кукурузе-Нијемце, прошврљао с њима горе-доље по дворишту и најзад их бацио пред мршаву крмачу клемпавих ушију, сивих од скорена блата.

— На, ето ти, па их свију подави!

Док је слушао како се „Нијемци“ мељу и крцкају под зубима прождрљиве животиње, осветољубиви дјечак осјећао је како се у њему поново буди и са сваким откуцајем срца све више расте шумна сунчана радост.

Код јаме за креч гргутала је и ширила лепезасти реп једна пиргава раздрагана грлица. Вјетар је наносио млак меден мирис прецвјетале липе. Иза ниска љескара зацилигало је звонце и брижно се јавила овца отегнуто блејећи, а малишан се сјетио свијетлог немирног стада јагањаца и свог друга чобанина Перице који се сад враћа с појила, па се срећно насмијешлио заборављајући осамљен гроб „Козарчана“ сакривен у невену.

Пајићка

Кад се мој тата “одијелио” од својих родитеља, у наслеђе је добио око осам дунума њиве, непосредно уз родну кућу. На тој земљи је изградио кућу, амбар, шталу и тор за стоку, оградио двориште и формирао породично имање. У дворишту је засадио трешњу, двије крушке и липу. Касније је засадио шљивик, уредио земљиште за башту и травњак за стоку. Поред “окућнице”, унаследство је добио њиву “Паљевину”, величине двадесетак дунума, удаљену нешто мање од два километра од куће и њивицу “Крчевину” од око три дунума, уз коју је и шума површине око шест дунума.

Памтим да смо од стоке увијек имали бар једну краву, два “волића”, неколико оваца, крмачу и минимум двадесетак кокошки. Тата је водио рачуна о томе да, “кад се крмача опраси”, од свих прасића издвоји једно “за Молитву”, једно „за Печеницу“, а једно да остави “за угодину”, како бисмо имали “зимину”. Остале прасиће би, кад достигну тежину од око 20 до 25 килограма, возио на пијацу у Брчко и продавао. Кад се “крава отели”, тата је свако теле хранио три до четири мјесеца и након тога га продавао. Тим новцем су подмириване најважније потребе: плаћање пореза и набавка свега онога што у кући нисмо имали. (Обично се говорило да у селу има свега осим пара...).

Остале потребе подмириване су новцем који је моја мама зарађивала као “шнајдерицара”, продајући шивење које је радила “само по

наруџби”. (Сјећам се како сам, обично пред велике празнике, разносио шивење по селу, за шта сам често добијао бомбоне или кувана јаја од жена којима сам носио шивење). Поред тога, тата је често од остатка дрва која је припремао за наше потребе, правио мале “дењчиће”, возио их на колима у Брчко и продавао “по кућама”. Требало је на сваки начин “избити по неки динар”... (Једном сам и ја са татом ишао у Брчко. Стриц Ђорђе нам је позајмио “гумарице” и коње који су се звали Врбас и Путка. Натоварли смо “дењчиће” и возили их у Српску Варош, а тата је од куће до куће нудио „дењчиће“ онима који су већ били његове “муштерије”...).

У “Паљевини” је на једној половини њиве сијана пшеница, а на другој половини њиве кукуруз. Сваке године би се парцеле мијењале: тамо гдје је “лани” био кукуруз сијана је пшеница и обратно. Пошто је “Крчевина” била мало ближа кући, ту је најчешће сијана трава (смиљкита или дјетелина), јер је поред сламе и кукурузовине (“класуре”) било потребно још нешто за исхрану стоке.

Како смо ми дјеца “прирастали” и стасали за школу, требало је све више новца за основне животне потребе. Непуних тридесетак дунума обрадиве земље и оно мало шуме није било довољно да се петочлано домаћинство одржи, а камо ли да се развија.

Негдје пред крај шездесетих година двадесетог вијека, Мирко Митровић из Слијепчевића (Мирко Ненадов,

како смо га ми звали...) продавао је њиву “Пајићку” површине око десетак дунума. Њива је удаљена око један километар од наше куће, са (за то вријеме) добрим прилазним путем. Без обзира на то што није имао довољно новца, тата је након дужег размишљања одлучио да је купи, јер му је било жао да “пропусти тако добру прилику”...

Тата је са Мирком Ненадовим договорио да му нешто новца да одмах, а да му остатак исплати након што прода стоку. Сјећам се да је тата тада продао краву и теле, све овце и крмачу. Кад су купци извели стоку, штала и свињац били су готово празни. Остала је још само млада јуница, једна „кезмица“ и неколико кокошки...

Чини ми се да је тај дан за све нас у породици био најтужнији у животу. Увече, кад смо стајали пред иконама и молили се Богу, сви смо плакали: и тата и мама и брат и сестра и ја.

Ту слику пред очима носим цијелог живота. И сад, кад се сјетим тога дана, нека тешка, необјашњива туга притисне ме гдје највише боли, “тамо гдје је душа”...

Стеван Р. СТЕВИЋ

Осам деценија козарске епопеје: Здравко Баћо ЗГОЊАНИН, књижевник

Козара је славом овјенчана

Припадајући козарачкој књижевној братији, рођен у Жуљевици код Босанског Новог (данас Новог Града), а са бијељинском адресом грје данас живи и ствара као избјеглица, а гдје је дошао из Сарајева, Здравко Згоњанин Баћо (1937) се у новој средини афирмисао као књижевни посеник и прегалац у културри. Отаџбинско одбрамбени рат га је подстакао да се књижно активира, а родна Козара усмјерила ка слободи и загладаности у њену, па и своју, прошлост како у Другом свјетском рату, тако и послије њега. Било би непристојно, а по доста посветности козарачкој епопеји неправично не разговарати с овим ствараоцем који је објавио петнаестак књига прозе, поезије и заједничких прегнућа. Добитник је значајних награда, члан Удружења књижевника Србије, Удружења књижевника Републике Српске а нарочито је драгоцјен у чланству Јунијевог клуба „Јован Дучић“ у Бијељини.

Какво је Ваше прихватање планине Козаре, у којој сте рођени и разумијевање данас величанствене козарачке епопеје из Другог свјетског рата?

-Логично је да се ми, Козарчани и Поткозарчани, поносимо прошлосту наше планине хероје, велике Козаре, а посебно ми који се на неки начин, умјетничким изражавањем одужујемо за све нашој мајци Планини. Нема тог човјека који на било који начин има неке везе са овим крајева а да не зна доста тога из величанствене Козарачке епопеје из Другог свјетског рата. Народ је у својим умовањима давно узвикнуо: „Козара је славом овјенчана“ !- и сви то тако с радошћу прихватамо, схватамо и настојимо пренијети на млађа покољења. Да се зна и у вијек и вијеекове приповиједа та славна козарачка епопеја!

Основали сте 2012. године пјесничку манифестацију „Поткозарски пјеснички сусрети“ која је управо недавно одражана. Шта

је смисао тог пјесничког деуговања?

-И због оног малочас поменутог, да славу Козаре проносимо у будућност, младима зарад памћења, као народну пјесму – са кољена на кољено генерацијама, аки и због нашег новог дружења, осмислили смо „Поткозарске пјесничке сусрете“ које је сада у свој програм рада уврстила Наародна библиотека у Новом Граду, а манифестацију финансијски подржава овдашња Општина. Прве смо сусрете одржали у Љеђљанима, у срцу Козаре, али нешто нам је, како смо старији, све то горе постало помало „беспутно“, укотвили смо се у Новом Граду. Прошле године смо направили врсту зборника са те манифестације и баш се помало зачудили, чак и ја, идејни творац манифестације, видјевши да је на манифестацији учествовало на десетине пјесника, почев од нашег великана Драгана Колунције, па до младих и најмањих, новских пјесника као домаћина. Немамо ни у примисли да на неки начин „парирамо“ Козарачким књижевним сусретима, основаним давне 1964. године. Напторив, настојаћи да стварамо слушалачку и читалачку публику, помажемо тој валикој и добро знаној, на нашорем афирмисаној књижевној Козари, али ова наша дружења су, ако хоћете могла бити увертира тој старијој и значајнијој књижевној, а напосе пјесничкој манифестацији.

Поменути Књижевни сусрети на Козари су доста значили очувању вредновање козарачке славне епопеје, зар не?

-Заиста је тако а и основани су да имају тумисију. Како нас је подучио проф. др Миливоје Родић, прикупљајући, између осталог, народну поезију о Козари и њеној историји, темељећи очување очување славе козарске епопеје којој обиљежавамо осам деценија од њеног стварања. Замислите: толика њемачко-ушашка армада удари на шачицу устаника, бораца НОП и голоруки народ, па буде побијеђена а а Козару народ овјенча славом. Управо Књижевни сусрети на Козари, који имју награду са именом великана њене епопеје, Скендера Куленовића, пјесника јединствене козарачке поеме „Стојанка, мајка Кнежопољка“, први пут рецитоване у вријеме козарачке епопеје у Другом свјетском рату, много су допринијели чувању традиције величанствене епопеје. Али, понегдје су и ти сусрети страњали, нарочито последњих година, па отуд потреба и за овим нашим, малим поштапањем „Поткозарским пјесничким сусретима“. Нисмо никоме нашкодили, напротив. Подстичемо и друге да нам у сусрет иду. Када сам у Сарајеву, далеке 1982. Године читао четири књиге избора литературе о Козари и њеној епопеји Младена Ољаче или избор пјесничких остварења до тада од Другог свјетског рата Милорада Гончина, схватио сам да је књижевно слављење те епопеје и Козаре уопште величанствено и значајно. Сада сам и ја настојао нешто своје дадоти свему томе...

КОЗАРСКИ НАПЈЕВИ

У ЗАВИЧАЈУ

Мирис цвијећа испод Козарице,
Бујају шуме изнад Костајнице,
Ломе снагу момци Кнешпољци,
У пупољке израсле Жуљевчанке.

Гргоре воде поред Новог Града,
У недоглед одоше пруге
Добрљина,
Громко пјевају Стриговчани.

Сијају мјесечине ко бисери,
Трепере ноћи водичевске.
Освићу румене зоре свођанске.

Са врх Пастирева поглед блуди
далеко,
Дпк слушам жубор чаробнове
Уне.

ЖУЉЕВИЦА У ЦВИЈЕТУ

Споменици из цвијећа израсли,
душр смирене,
не рећи ништа –
све је речено.

Земља их родила,
било их више од цвјетова.
Све виде –
не рећи ништа.

Они су изнад свих,
помијешани сунцем.
Јутарња прозивка,
Птице у хору.

Будити их не треба.
Они су будни,
они опомињу,
они су у нама,
они су род наш.

КОЗАРА У ВЈЕЧНОСТИ

Кад снове снивам,
Са Козаром другујем.

Кад јутарњу кафу пијем,
Са Козаром жуборкам.

Куд год да путујем,
Са Козаром братујем.

Када драгој пјесме пишем,
Козару помињем.

Кад младости се присјећам,
Без Козаре не могу.

Кад ми се вјечност отвори,
Козара је изнад мене.

НА КОЗАРИ

Опрезно гезо светом земљом,
На Козари ко у храму
Спокој нека влада,
Поглед јелки до сунца досеже.
Овдјее је све историја!

Овдје понос и пркос царују.
Пространо је тло козарско –
Врхови шуме у небо шикнули,
Шарени тепих под ногама
Озоном душу испуни.

Јелке се блиставо заодјенуле,
Мир и хладовину створиле
Да из сна не пробуде
Давно заспале дивове.

Спавајте у гори мирно
Света вас земља и мртве грли.
Нови сте пупољци у цвијету,
У Козари, мајци гласовитој.

Здравко ЗГОЊАНИН Баћо

Зато сте се придружили онима који су, умјетнички, славили величанствену епопеју чијих осам деценија послјеје управо обиљежавамо?

-И због тога, ако баш хоћете. Али9, живјевши Козару, њену истину и историјску величину, а бавећи се писањем, зар сам могао остати по страни. Мој завичај је то, а завичају се увијек враћамо, било кад и у које доба живота. Због свега то-

га, а из разлога да допринесем очувању славе Козаре, пишем своје пјесме и друге литерарије о Козари и њеној епопеји. И дишем за те крајеве, за све те величанствене успомерне. Искрено се радујем, а већ сам у то и увјерен, да долази млади8 који ће и мене, као и толике друге, мој истомишљенике, на овом путу наставити...

Р. Пр.

Култура и културни живот и стваралаштво у Пелагићеву

Чувајући значење и Васину величину

Да бисмо представили културни живот Пелагићева, времеплов нас води у далеку 1912. годину. Приликом отварања нове (пете) школске зграде 1912. године, учитељ Милан Кукић, са својим ученицима и омладином, организовао је приредбу, прву намјенски организовану културну манифестацију за мјештане Горњег Жабара, данас Пелагићева.

По завршетку Првог светског рата, у село се враћа учитељ Кукић, те наставља свој посао у образовању и култури. Године 1927. формирана је драмска секција, а наредних година и друге секције, попут музичке и фолклорне. Период 1930-1940. године обиљежио је учитељски пар Душан и Јелена Стојановић, својим просвјетним радом, али и радом на пољу културних

манифестација. Уочи Илиндана, у Кладуши је паљена лила, начињена од коре дивље трешње или од сламе и играло се коло.

По завршетку Другог свјетског рата, у љето 1946. године, формирано је КУД «Васо Пелагић», које је у том тренутку бројало 96 чланова сврстаних у више секција (хорска, драмска, музичка и фолклорна). Драмска секција је изводила позоришне представе „Јазавац пред судом“, „Хајдук Станко“, „Николетина Бурсаћ“, „Светислава и Милева“ и друге.

Нарочито изражену акривност Друштво биљежи у периоду 1960-1980. Савез АКУД БиХ, 1964. године је одликовао Нику Јеремића златном медаљом за тридесетогодишњи активан аматерски културно-умјетнички рад. Исте године Радио Сарајево снима у Горњем

Жабару популарну емисију „Микрофон је ваш“. Године 1969. по први пут је организован избор за Мис Пелагићева. Године 1977. РТВ Сарајево снима и директно преноси емисију „Знање-имање“.

Осамдесетих година прошлог вијека, тачније у другој половини, КУД је кроз фолклорну и драмску секцију организовало разне манифестације и културно умјетничка догађања.

Друштво је имало је значајно учешће и у «Пелагићевом сабору», 1988. године, поводом обиљежавања 150-годишњице рођења истакнутог народног учитеља и просветитеља Васе Пелагића, чије име и друштво носи.

Током рата 90-их година, и неколико година после, рад на пољу културе на овом подручју није постојао.

Тек 2000. године долази до поновног формирања КПД «Васо Пелагић», које је своје дјеловање усмјеравало кроз рад секција модерног плеса и школе манекена, коју је водила Данијела Павловић.

У јулу 2000. године, у оквиру манифестације „Пелагићев дани културе и спорта“ организовали су разне концерте популарних музичких звијезда и покушавали да на некакав начин подигну забавни живот и разоноду на подручју општине Пелагићево.

Исте године су организоване двије ликовне изложбе.

После краћег времена, опет је дошло до прекида рада Друштва.

У децембру 2005. године, обновљене су активности КПД „Васо Пелагић“ кроз рад и дјеловање фолклорне секције, коју води стручни умјетнички руководилац Стана Наградић из Дервенте, а за предсједника Друштва изабран је Пајо Бркић, професор разредне наставе и педагог у ОШ „Васо Пелагић“ Пелагићево.

Године 2006. Свештеник Миодраг Каиновић и Црквена општина Пелагићево организују Светосавску академију у сали старог Дома културе, која је била дупке пуна, а учешће у програму изели су и чланови КПД „Васо Пелагић“ Пелагићево.

Године 2007., у оквиру општинске културно-спортске манифестације „ИЛИНДАНСКЕ СВЕЧАНОСТИ“, организован

је Први фестивал фолклора „Илинданске фолклорне свечаности“, на коме је учествовало 12 Културно умјетничких друштава из Србије, Хрватске и Републике Српске. Ове године организујемо 15. Фестивал фолклора.

У оквиру Конгреса CIOFF (свјетска асоцијација за културу) 2008. године, КПД «Васо Пелагић»

Пелагићево је узело учешће у промовисању стваралаштва и обичаја нашег народа. Тим поводом, организовали смо манифестацију „ИЗВОРНО СТВАРАЛАШТВО ПОСАВСКИХ СРБА“, у Светосавском дому, на којој су изложени стари употребни предмети, као што су оруђа за рад (плуг, зубача, сијачица, срп, коса, преслица, гребен, пола, колијевка, наћве, синија,...),

затим ручни радови и народна ношња (ћилим, назуке, нестве, бошча, рубина, јелек, копоран, гуњ, путравци,...).

Ову прилику искористили смо за представљање народног обичаја Крсна слава, а на трпези су се нашла и нека стара јела (проја, чимбур, сарма, цицвара, пура, кешке, гибаница, медањаци,...).

Године 2007. је организована и Прва књижевна вече „Гори лила уочи Илина“, на којој су учествовали књижевни ствараоци из Бијељине, Брчког, Шамца, Модриче и Пелагићева. Ова манифестација је прерасла у Међународни књижевни сабор и ове године је 16. по реду.

Године 2009. обновљен је стари народни обичај паљења лила уочи Илина. Чланови КПД «Васо Пелагић» Пелагићево и друга дјеца из села поново пале лиле, али сада у центру Пелагићева.

Од 2010. године, поводом Божића, КПД «Васо Пелагић» Пелагићево организује Божићни годишњи концерт.

Године 2018. Друштво је по први пут организовало Ликовну колонију, са циљем окупљања ликовних умјетника који су рођени у Пелагићеву, а данас живе и раде у другим мјестима. Драго Симић, академски сликар, живи и ради у Лозници, Марко Лађушић је редовни професор на Факултету примијењених умјетности у Београду, док је Никола Каштеровић академски графичар у Бањој Луци. Ликовна колонија је имала укупно 9 учесника. Ове године имаћемо 5. Ликовну колонију и изложбу ликовних радова.

У 2019. години број организованих културних манифестација је био још већи - укупно 11.

Поред Фестивала фолклора, Књижевног сабора, Ликовне колоније, Ликовне изложбе, Паљења лила, организовали смо Прво Пелагићево саборовање. Манифестација која има за циљ освјетљавање lika и дјела Васе Пелагића, са једне стране, а са друге промоцију општине Пелагићево и стварање нових predisпозиција за

развој туризма, трговине, угоститељства, занатства и других привредних грана на подручју општине.

Прво Пелагићево саборовање одржано је у периоду 23.09. – 22.10.2019. године, а између осталих манифестација, одржан је научни (округли сто) о животу и дјелу Васе Пелагића (у Дому културе). Учесници научног скупа били су: Академик Војислав Максимовић, проф. Др Ђорђе Микић, проф. Др Лука Кеџман, проф. Др Ненад Новаковић, проф. Др Боровоје Милошевић, проф. Др Душко Ж. Поповић, мастер Јасмина Живковић и Ранко Прерадовић, књижевник.

Током периода Короне имали смо прекид у раду (01.10.2020. – 15.05.2021.), а онда смо наставили као и претходних година – наступи у Србији, Македонији и Републици Српској и организовање културних манифестација.

У међувремену наступали смо и на ТВ БН и ТВ Валентино.

С.М.КОСТИЋ

ПЈЕСМА ЖЕНИ

Ти, која си безброј пута замолила
да не газе твоју душу и не ломе
гране на дрвету живота што цвјета.
Стани, огледај се у погледу своме!

И видјећеш искру у очима сненим,
два извора бистра не дај да замуће
сузе које ничим заслужила ниси.
Све су твоје стазе цвијећем посуте.

Поносно корачај и кад иње пада,
дозволи да сунце милује ти косе.
Не скупљај мрвице, ти, ријетка
птицо,
вини се ка небу нек те крила носе.

Кад Анђео плаче, Бог га њежно
гри. Гледајоко себе, препознаћеш знаке.
Не тугуј, не моли, осмијех нек те
краси,
јер ти си краљица из најљепше
бајке.

ВЈЕРУЈ СИНЕ

Понеси, сине, гдје год да кренеш
сјај родног неба у срцу свом,
не заборави ко су ти преци
гдје год да градиш свој топли дом.

Испричај, сине и својој дјечи
о крсној слави прадједа свог,
молитвом брани кућу од злога,
у свему нек ти помогне Бог.

Аонда кад теобузме туга
ко камен тешки на груди падне
и тада вјеруј свим срцем својим!
Бог свима нама испите дадне.

Ако ти икад засметаоку
на туђем небу бљештави сјај
спакуј у кофер искрено срце,
поносно крени у завичај.

ИЗВОР

Усамљен је хладни извор испод
куће мога дједа
и све стазе зарасле су ка извору
што водише
ни орачи ни
копачидо извора не свраћају
ништа више није исто, плодне њиве
опустише.

Нема више тих времена кад
се јутром пјесма чула
младих жена, дјевојака хладну воду
да доносе
ни веселе дјечје граје крај извора д
а се чује
раздрагано и
безбрижно прскајући ноге босе.

Умукла је виолина и
пастирска фрула ћути
нико коло да заигра у дворишту
мога дједа
само жубор бистре воде подсећа н
а срећне дане
и понеком пролазнику о прошлости
проповиједа.

ПЈЕСМОМ ЋУДА СЕ БОРИМ

Не дам јединог сина да с пушком у
рат крене!
О, да ливи знате да тамо смрт га
вреба?
Не одвајајте га од мајке, дјеце,
љубљене жене!
Не причајте ми о рату, коме ли рат
сад треба?

Заборавили сте крви болни јаук из
груди,
огњишта која горе и страх од тамне
ноћи.
Зар опет дјеца да гину? Пробудите
се људи!
У коју државу с торбом требамо
сада поћи?

Не призивајте сузе, јер сузе прате
ратове!
Не сијте сјеме мржње, довољно
свуда га има!
Сутра удајем кћерку, китим веселе
сватове.
У сваког од нас је срце што куца у
грудима.

Пјесмом ћу да се борим, ја другог
оружја немам
пјевајте и ви са мном, само се у ми-
ру пјева.
Коме је у рату добро, питам вас, јер
сама не знам
Да ли је неко срећан док пуца, грми,
сијева?

У којој држави свијета мајку не
боли душа
када син у рат крене, може лида не
плаче?
Устајте све мајке свијета, нека се
наш глас слуша!
Будимо на истој страни и од свих
зала јаче!

Сњежана ЛУКИЋ КУКИЋ

О аутору

Сњежана Лукић Кукић је
рођена 15.9.1977. у Градаццу.
Живи и ствара на релацији
Појезина код Дервенте и
Аустрија.

Објавила је књигу пјесама
„МОЗАИК СУДБИНЕ“,
2015. г.; коаутор је књиге
„ПАМТЕНИК“ Радомира Ж.
Ликића, са Гораном Вуковићем
и Марком Љ. Ружичићем, 2015.
г.

Пјесме је објављивала у
зборницима: Видовданске
бесједе, Прњавор, Републи-
ка Српска, „Алеја бреза 2014“;
„Алеја бреза 2015“; Алеја
бреза 2016“, у издању СКД
„Алеја Бреза“ - Гнионица, Ре-
публика Српска; „Завештања
2014“; „Завештања 2015“;
„Завештања 2016“; „Завештања
2017“; „Завештања 2018“;
„Завештања 2019“; „Завештања
2021“; „Завештања 2022“ и
„Антологија Завештања“ 2004 -
2014, Удружења српских писаца
Швајцарске, Стихом говорим
3, група аутора Велики и мали,
Бијело Поље и др. У Књижевно
зборнику „ГОРИ ЛИЛА УО-
ЧИ ИЛИНА“, Пелагићево. Но-
силац је пасоша прве Српске
књижевне државе на Балкану,
„Алеја Бреза“, Гнионица, Репу-
блика Српска.

ПЛИВАЧ У СВИМ ПРАВЦИМА

(О лирском концепту песника Радомира Андрића)

Ишчитавањем аналитичких слова књижевне критике којима је минулих пет и по деценија осветљавана тана, искричава, мудра, покаткад и критичко-иронична лирска нит песника Радомира Андрића (1944. Љубање код Ужица), почев од првих збирки (Сунце у воденици, Вечерњи крчаг, Шумска црква, Бунари Радоша Модричанина, Сване ли, Неустукница, Често рушена кућа...), све до скорашњих (Својта из Љубомира (2020) и Мермерни лелек (2020)), стижемо до веома уверљивог сазнања да је објективношћу, којој, иначе, не смета прожетост емоцијом, напротив, изразитом непосредношћу у предочавању вредности у песми, у књизи о којој је реч њиховог књижевног осврта, критике, истовремено и најрационалнији у исказу, по самог лирика је најдрагоценија реч песника-критичара. Осветљивачко слово песника-критичара, зналаца књиге и поуданих тумача алхемичара лепе и мудре поетске речи, давно или скоро настале а изазване доживљајем Андрићеве поетике, показало се, издржало је „суд времена“. Са озбиљношћу и (само)уверењем примио их је најпре онај о коме су писали уз и те како видан труд да делом које тек следи бар донекле превазиђе себе пређашњег. Радомира Андрића пут до себе још довољно неодгонетнуто, од традиционалног до посве модерног песника, од оног са ослоном у језику, у говору свога рода, са мелемним сазнањима пронађеним у предањима,

митовима, легендама, пут до оног који је осетљив и критичан, готово бунтован при суочавању са свим појавним у трену садашњем а насталог као последица видљивог рушилачког, деградирајућег наума, траје и увек изнова бива Андрићево слово несмирајно. Пливач је то, пливач у свим правцима, али је најупорнији у пливању „Узводно“: „Право узводно/ без колебања/ пливам упорно“// - казује у јердној од песама с почетка збирке „Својта из Љубомира“, па наставља: „против брзака/ за братом који/ бескрајно сања// да усред мрака/ светло постоји“.

Дубоко самосвестан значења најпре смисаоности ствараљачког чина, вредности оног инспиративног а што налази у предањима својих предака, на свом завичајном, ужичком, херцеговачком, али и шире, на румунском, на балканском тлу, Радомир Андрић, засигурно међу најбољим савременим српским персницима, цео свој, иначе, потпуно самосвојан лирски опус засовао је и у континуитету, на властитом разбоју тка све са мишљу, све са жељом да у радости и укоби писања, оно у песми му највредније и попут камена најчвршће, постане део светозарног предачког језика. Један од таквих путоказа за приступ у његовоу поетику налазимо у песми „Искра самотворна“: „Иза камена човек/ иза човека Сазданац/ са свим Оним што јесте/ и није другост колико/ удаљена од видљивости/ толико блиска Оном/ што се пре свега/ каза-

ног зачиње/ унутар завета/ као искра/ амотворна постане део/ светлосарног језика// („Искра самотворна“).

Збиркама поезије Радомира Андрића новијег датума потврђни вредности судови својевремено исписани руком Милоша Петровића који је први запазио да је то песник који „свагда на врелима живота и непресушног народног говора у себи носи снагу и лепоту исказа. Исказ стварности Радомира Андрића претпоставља зароњеност у живот, у оно што се, с богатом значењском слојевитости, зове воденица, вечерњи крчаг, шкриња, бунар, манастирска розета стара ужичка црква и њен дрвени звоник над Ђетињом, плава чинија, здравињски ћилим, клесарево длето, дакле предмети довољно скровити, довољно тајновити, да би кренула песникових дела, имагинативна писменост... Један од кључних поетичких ставова Радомира Андрића могао би гласити: трагати трагом и оставити траг. У Карпатском умиљенију Андрић креће трагом румунског песника Николаја Лабиша да под небом Лабишевог гроба провери нека своја знања о човековим константама које је већ слутио под небом Златибора, Јастрепца и Хомоља. У „Шумској цркви је говорио устима кажњеног врача; у „Бунарима...“ Радош из Модрице је у функцији песниковог двојника: у Рујну песник је опчињен, још од детињских дана, ујаком Милојем који обнавља дрвени звоник старе ужичке цркве...“

Монашки и сама до крајности посвећена лирици, наша велика песникиња Драгиња Урошевић о Радомиру Андрићу говори као о песнику који очарава количином и дOMETИМА певања. „Густи вербални слојеви воде нас до језика и сенке, од збивања до памћења. Свет је сложен и поезија је сложен задатак. Прави посвећеници стиху не пресахњују. Њима се увек поново отварају врата мелодије језика. Да би зацелили ране, да би спознали врховно биће, узнесени таленат човека и психе, да би о нашим спиритуалним и интелектуалним могућностима оставили запис за потомство. Ако је на моменте и меланхоличан, песник на трагу својих визија објављује свет и из нереченог преводи га у изрециво стање. При томе пламти огањ духовних могућности и разастире се значења у богатом сликовном, асоцијативном и мисаоном склопу. Нигде застанка,

нигде удолине вредности. Свет, иако задат, врхуни борбом да се до људских могућности и циљева стигне. На том путу инспирација код овог песника је непресушна...

Истичући Андрићеву непосредност доживљаја и песнички језик, као два битна фактора у оцени сваке поезије, сваке песничке личности, песник Раша Ливада је у критици о књизи „Сване ли“ истакао да „Радомир Андрић иде својом, давно уцртаном, линијом – ослобађајући језик, намерно, свега баналног и трошног, стварајући један свој посебни идиом, који је много ближи изворном, народном, сељачком језику, језику лирском, већ по самом себи, језику који баш због своје посебности лакше пробија окове посебности.“

Песник Драгомир Брајковић за Радомира Андрића казује да је од самих почетака био и остао песник посебности и издвојености, али не и изопштености.

Андрић није бежао од судбинског и одређујућег, али му није ни слепо робовао. Не бирајући никад усиљен, већ природан и непосредан, и кад је његова песма носила повишену температуру, он ју је умео да говори у одређеном сагласју, мирно, стаљено, једноставно и топло...

Као веома поуздано критичко слово о поетици Радомира Андрића издвајимо фрагмент из критичког такође осветљивачког осврта Мирослава Егерића: - Прво, што ми се чини да треба нагласити, а што је сумарна фиксација одређених импресија над збиркама Радомира Андрића, то је: његова поезија садржи једно осећање унутарње безазлености, сјаја који долази изнутра, осећање које има човек развијеног унутарњег живота и разигране имагинације и који осећа и зна трошност спољних, дата пред ројевима слика и успомена које се обнављају у унутрашњем свету песника. : „Не скупљам снагу да се бра-

ним/ ту где је мир бескрајно
благ/ у стрепњи да снагом не
расаним/чело везано за род-
ни праг/ Ко прве ноћи кад
угледах/ то моћно небо изнад
ливада/у златном фењеру ка-
ко пламти/ осетих срећан да
ништа више/ мој ум не пам-
ти/ осим светлости којој при-
пада“... (Вечерњи крчаг). Кад се
пажљиво прочитају такве пес-
ме зазвоне у нама опоменом да
постоји једна нерањива, чиста
и безазлена зона душевности
у човеку, коју не могу наруши-
ти суровости и бруталне магме
стихије нити било који спрего-
ви околности изван унутарњих
линија одолевања и отпора...
Кад год сам читао поезију Радо-
мира Андрића пред очи су ми
увек искрсавала питома поља
детињства, чисти проплан-
ци, школски путељци, пејзажи
пролећа и јесени, увијени у
јутарњу, млечну измаглицу, не-
што словенски меланхонично и
радосно у исти мах, испуњено
осећајем лаке френзије од
постојања. Има, међутим, та
поезија и своје дубље слојеве
и спратове и није само у ре-
гистру инфантилне блакости
од постојања и буђења. Глав-
ну, централну улогу у томе по-
нешто усплахиреном путовању

кроз стварне и нестварне игра
живост и елан интуиције...

Из мноштва изузетне пажње
вредних приступа поетици Ра-
домира Андрића, издвојимо и
мисао песника и прозног пис-
ца Лазе Лазића, такође једног
међу најзначајним добитни-
цима признања „Венац Лазе
Костића“:- Ниједно доба, од ан-
тичких времена до данас, није
скројило друкчију судбину за
песника него што је судбина,
дакле, живот, мука, љубав и де-
ло, орфејског певача. Радомир
Андрић је природа ове врсте и
ове судбине, по срцу, животу и
стиховима, он као срећно бре-
ме носи орфејску коб, без обзи-
ра на време и другачије путеве
стихотовраца. Свет је за овог
лиричара на испиту правдно-
сти коју носи и тумачи душа
истине. Зато је његов глас и
сам на испиту сопственог су-
да у бесконачним каскадама
строфа и таласању узбудљивог
трагања за равнотежом форме
и за балансом истине...

И сам за себе Радомир
Андрић би могао рећи да је
међу малобројним којег је са
подстицајним разумевањем
дочекивала, пратила и
осветљавала му траг реч пес-
ника-критичара, реч коју време

потоње мије нетрагом избри-
сало. Ипак, више него у речи-
ма критичарима, више него и
при монолошком слову самог
песника, истину и само истину
ваља тражити, једино нађеном
и веровати, у самим песмама.
Тамо, „Змеђу сенкама љутиих
предака/ у време јованданских
снегова“ станште је песнич-
ког бића Радомира Андрића.
Ту је могуће ослушкивање
поверљивих разговора „запет-
нути у сну са сенкама рођака
рано замахлих преко високог
брега у пределе шире од живог
сећања“. Задуго, истрајно, без-
остатном посвећеноћу, и овај
Андрић, попут свог славног Но-
белом овенчаног презимењака,
ходи стазом „што води право у
камен, дуго наливан гласовима
тихим...“ И само да подсетимо:
Реч песника је попут трав-
ке расковник што се зове која
могуће и сад постоји а налазе
је само видари душе. Реч ме-
лемна која изнутра откључава
невидљиву браву и песмом
њеним соком натопљеном
ослобађа, чујним и видним чи-
ни гласове заборављеног света.

Давид КЕЦМАН ДАКО

*Беседа поводом доделе признања
„Венац Лазе Костића“ Радомиру
Андрићу. Свечаност тим поводом
оржана 7. јун 2022 у Сомбору.

У мојим Трњацима

Нигдје залазак сунца није тако нестваран
као што је у мом родном крају
Тамо најсјајнија зора и сребрна роса
свакога јутра најављују нови дан

У мом родном крају небо је њежне плаве боје
и златно сунце најтоплије грије,
у крошњама грана птице пјевају најљепше пјесме,
а мирис процвјеталих ружа шири се на све стране

У мом родном крају вјетар никад не дува,
он се само весело игра у нашој коси
као кад нам татина топла рука њежно милује лице,
или кад распјевана мајка кћерки плетеницу плете

Кад у мом родном крају љетња киша пада,
као разиграна јагњад по земљи скакућемо боси,
весели, као да нас наша мајка на Ђурђевдан
уранила, умива бистром водом са извора

Кад у мом родном крају снијег пада и мраз кад стеже,
као да на нашем капуту иње шарени везак везе,
а пахуље снијега као рој бијелих пчела
несташну игру играју изнад наших глава

Нигдје није тако лијепо као у мом родном крају,
у мојим Трњацима...

Стеван Р. СТЕВИЋ

Рецензија

ТРАГАЊЕ ЗА ПРОСТОРИМА СРЕЋЕ

(Ружица Комар, Очи Симониде Лепе, „Свет књиге“,
Београд, 2022)

Она је име љубави вјечног непробола

Р. Комар

Књижевница богатог и врсног Копуса, који краси низ престижних награда, подарила нам је опет нову збирку стихова са необичним насловом: Очи Симониде Лепе. У овој збирци, као и у већини досадашњих, све је ваздушасто, лепршаво, етерично, у некој нестварној атмосфери збивања на земљи, па чак и у небеским сферама, у просторима нама непојамним и никоме, наравно, доступним. Треба бити филозоф па докучити тајне стварносних дешавања у овој поезији и продријети у херметичност тих стихова који, да би нас даровали својом љепотом, траже од нас апсолутну посвећеност и улажење у срж књижевне матрице.

Теме о којима пјева Ружица Комар варирају из збирке у збирку, али су њена највећа опсесија очи као изразити дио тијеле, а још више душе. Очи су огледало нашег унутрашњег живота, наших узлета и падова, наших нада и потонућа. Њихов изглед нас одаје, можда и онда када то не желимо или када и не мислимо о томе. Комарова је посветила лијепу књигу својој мајци под насловом Очи моје мајке (2000), затим из њеног пера су изашле и Сунчеве очи (2019) а сад, ево и Очи Симониде Лепе.

Полазећи од Ракићеве пјесме Симонида, у којој је опјевана млада краљица Симонида са ископаним очима на

фресци у Грачаници, Комарова у више пјесма спомиње Лепу а њој је посвећена и уводна пјесма под насловом који носи и цјелокупна збирка: Очи Симониде Лепе. Ракић ће завршити своју пјесму Симонида стиховима: Тако на мене са мрачнога зида, / На почађалој и старинској плочи, / Сијају сада, тужна Симонида, / Твоје већ давно ископане очи... а Комарова ће се овој теми враћати у неколико пјесама из ове збирке, али је најупечатљивија и најбоља ова, прва пјесма.

У њој се јављају назнаке неких од тема које су окосница поетског стварања Комарове. То су теме: очи Симониде Лепе, стећци, слобода, Мајка, отето огњиште, сусрет вијекова, сузе из јама, Храм свељубави, бомбардовање, дах нерођеног чеда, океански сан. Сви ти детаљи уткани су у потку ове пјесме, а наилазићемо на њих и у осталим лирским творевинама из ове збирке. Комарова ствара мозаичне слике, испјеване у надреалистичком или неосимболичком маниру, пунећи их необичним и снажним метафорама које доводе до особитог пјесничког кристалисања богате емотивне и мисаоне поезије која представља велики хуманистички зов за спасавање човјековог бића и утирања његовог пута ка свјетлости. Пјесма Несуђени убица завршава се стихом: Очи Ле-

пе очи свјетлосне свељубави Поткозарја са фреске, чиме се проширује локација истовјетног догађања са фреске у Грачаници на фреску у Поткозарју. Тако постају ријечи мудре свјетионици на земаљској барци. Та свјетлост краси и наслове претходних збирки Комарове: Свјетлосно писмо, (2008), Вајар свјетлости (2015)

У пјесми Лончић вреле воде пјесникињина перцепција се проширује на сирото дјетињство, у коме Лист си ни овамо ни онамо ни овдје сјена нечија камен на цести. То дјетињство, с доминанним ликом Мајке, која је пламен љубави и од ничега спрема чај дјетету у грозници, а тај напитај је у лончићу вреле воде чај љубави. У својој жељи да помогне дјетету и излијечи га, мајка је Чудотворка и Светица која постиже немогуће у тешким условима.

Још један елеменат чест у овој лирици израња и из ове пјесме: родна кућа из рушевина крај друма. Трауматично ратно дјетињство постаје извор тужног сјећања у коме се перцепција пјесникиње издиже до бола и катарзичног ослобођања трауматичне прошлости. Комарова уводи лик Мајке у низ пјесама. Њен длан је мелемна ријеч а додир ријечи утјеха. И док дјеца гину међу бомбама, Мајчине ријечи су свици у љепоти даха. (Длан) Мајка се јавља и у пјесми Башта лијепих ријечи и асоцијација на њу је мирис отете погаче из верига са прага.

Комарова оживљава живот у патријархалним херцеговачким породицама, али њена главна преокупација је Мајка чија је душа смијешак иза брда а лијепе ријечи мелем ископаном зрну свемирског гнијезда.

Слике некадашњег завичаја смјењују се са ратним дешавањима, спомињу се мете снајпериста као и дна јама. Све се дешава тако да је то непојмљиво, као у театру апсурда или некој фантазмагорији а на крају слиједе лијепи стихови: Башта лијепих ријечи жито проклијало против зла / Пјесма неимара за слободу сваког

свемирског мрава са прага. Слобода као најузвишенији људска морална категорија лајтмотив је ове поезије као што је и љубав чежња непрекидна, често испољена и у пјесми Орфејевог гласа (Океан) Пјесникиња неће заборавити да спомене ни Олимпијски пламен, али ни Диониса и Хебу, загрљене у свемирском сну упркос братског зла (Вино океанско). Олимпијски пламен споменуће Комарова и у описној пјесми Лишћа јесење, у којој је апострофиран још један појам - музика. Не можемо а да се не задивимо симфонији појмова јесењег колорита у

којој је Музика раскошни бекар одсјај пахуља јесењег лишћа. Ту ће бити лоцирана и љубав коју опијева, везана за сарајевску Алеју кестенова. Потресно дјелује стих: Лишће у твојој души музика растанка са несталог Моста.

У пјесми Срце океана Комарова ће, поред Орфеја, споменути и Еуридику и везати их за студентске загрљаје на Мосту, као епицентру љубави која ће бити ратом прекинута и остати само у сновима. Тој љубавној причи придружује се и пјесма Воз звани ћира којом је путовало и двоје заљубљених, али којом Пут путује љубав планетарна давно некада и сада. Међу младим се љубав преноси додиром ријечи из очију сна, али Мост је бомбардован, и остала је љубав из залеђене свемирске бајке. Бомбардовани су и други крајеви града: Фантастика у збиљи небеске колибе бомбардован прозор и сјена (Прозор). Споменуће Комарова и снајперисте гдје су: Улице града младости згодили снајперисти (Ходник). Посебно треба истаћи антологијску пјесму Карта повратна, у којој су опјевани избјеглички возови који одвозе путнике без повратне карте. Ту је и: Глас униформе ратне црњи од најцрњег катрана. И док се укрштава пуцњава са градског трга и планинских обронака: Пут извјестан али повратна карта фатаморгана пуста / Сламка у пустињи насиља могућност у слову са камена. Тако ће једино остати сјећање на те несрећнике на камену, у надгробним споменицима. Љубав је у основи и пјесме Јесења музика а гласови љубави су насмијешене звијезде из врелог пијеска. Лијеп метафорични склоп је и у

пјесми Извор у пустињи у којој је: Буђење ријечи љубави извор у пустињи. Мисао о љубавној чежњи као плам додире далеке секунде доминантна је у пјесми Чвор у души.

Комарова воли своју Херцеговину, њене винограде чији су гроздови облици свјетлости мудре сунчеве раскоши и рујни мириси опојних зрна космичких тајни. Пјесникиња налази упечатљиве ријечи којима дочарава винограде; њене метафоре су оригиналне, изненађујуће и нестварне љепоте, то су пјесме у бајци земаљске збиље еденски гласови (Виногради) Комарова није везана само за своју Херцеговину него и за Кочићев крај, истичући пишчев вапај за слободом али и Змијање и чувени змијањски вез. (Вез змијањски)

Пјесникиња спомиње и удес оних који су живот завршили у јами (*Дах рубом јаме*) или оних којима су ломљене ноге и руке и копане очи (Округли сто). Она ће указати и на лаж о правди маски милосрђа (Промашена мета). Потресно дјелује и пјесма Чавли у којој су опјевана дјеца закованих табана чавлима у вријеме засипања милосрдним бомбама.

Комарова неће изоставити ни избјеглице (Маестро иза храстове коре) као ни слике бомбардованих учионица и удес гладних избјеглица који кошуљу из Црвеног крста замјењују за прегршт тршања (Зидић). Исто тако антологијска је пјесма Картица Црвеног крста која дочарава тежак усес избјеглица и даривање ове хуманитарне организације: Брашно из неког вијека конзерва преостала кап уља / Врисак иза неба старог дјетета због картица Црвеног крста.

Можда је ипак најбоља пјесма Ормар који осликава школску учионицу, у којој су ђачки цртежи оцијењени од прогнаног учитеља, у којој су ученици сирочад без родитеља, и чијим ходником иде љутит управник због суза дјеце избјеглица. У тишини учионице оглашава се и звоно за крај и почетак часа а записи у ормару за директорицу су грешка без лично корисног рачуна. У дворишту пале књиге рукописа а изгон ријечи буди снове у дјечијим душама.

У овој збирци Комарова ће указати на трагедију Голог отока (Гост саголооточког камена), али се посебно истиче дио Срце из камена посвећен стећцима, средњовјековним надгробним споменицима и надгробном камењу уопште. Та тема заокупљала је пјесникињу у збирци Јутро на камену (2013). Ту је специфичан циклус Име камена. И у збирци Вајар свјетлости (2015) као и у збирци Очи сунчеве (2019) има пјесама везаних за тему камена и стећака који су својом трајношћу и монолитношћу пјесникињи трајна инспирација.

Лијепа је пјесма Срце из камена која носи и љубавну тематику и почиње ријечима: Она буди свога драгога срце из камена. Јавља нам се асоцијација на Миљковића / Узалуд је будим / и чини нам се да између њега и Комарове има додирних тачака у поезији. Пјесникиња у поменутој пјесми исповиједа тугу што буди драгога из камена јер у исто вријеме: Она буди сјај лампе љубави из камена колијевке космичког круга / Буди разговоре о свељубави разних облика завичајног камена / Она буди ријеч од прве и задње олује мета / Буди мисао душе камена јасно своја и драгога свога сјена.

И посљедњи циклус Очи дворца са стећка уводи опет царске Симонидине очи / Пробуђене из миленијумске братске зависти отете ријечи (Очи са стећка) Пјесникиња ће очи Симониде Лепе пренијети и на фреску стећка која остаје као опомена да се зло не понови (*Жеђ са стећка*) Завршна пјесма овог циклуса и збирке у цјелини је Очи Лепе у којој је истакнуто да су свјетлосне сузе стећка из очију Лепе дах Мајке свељубави као и Молитва за љубав упркос међуљудској мржњи Тиме Комарова истиче своју поруку за љубав међу људима а против сваке мржње и неразумијевања. То је велика хумана порука која овој збирци даје посебан значај и на свеопштом плану људскости.

Лирика Ружице Комар у збирци Очи Симониде Лепе, састављена из четири циклуса: Очи са фреске океанске, Округли сто у башти, Срце из камена и Очи дворца са тећка носи одраз наших традиционалних поетских вриједности, са артефактима препознатљивих симбола, али и новину у мозаичној структури нашег времена, са преплетајима аутобиографског. Задивљује вишезначност дјела, у коме се емотивни изливи преклапају са медитативним пасажима. Његујући стил дугог стиха, њено карактеристично обиљежје, пјесникиња везује земаљско и онострано, стварно и мистично У дјелу критичког карактера: Одговорност ријечи Комарова пише: Свакодневно, ријечи као осе живота и смрти провјеравају видљиво и невидљиво и то би се могло односити и на дјело Очи Симониде Лепе које представља искорак у нашој поезији.

Љиљана ЛУКИЋ

ПОЕТИКОН

НЕ БРИНИ ЗА МЕНЕ

Поправићу се у следећем животу
Овај ми је прошао без везе
Нисам могао да испуним
Све своје обавезе.

Када се будем поново родио
Бићу најлепше дете
Видимо се још једном
Кад дођем са друге планете.

Ако ме нешто превари
Не дајем лажно обећање
Послаћу некога да ме одмени
Кроз светле стазе, звездане.

Поправићу се у следећем животу
Када ми боље крене
Донећу време, са моје звезде
Не брине пуно за мене.

НЕВРЕМЕ

Не знам да л' је лето и да ли је зима
И да ли сам здраво, ил' тегоба има
Је ли време добро, да ли нешто пада
Знам да лед удари, увек изненада.

Не знам да ли греје, ил' огрева нема
Термометар пао, пред врата, код
трема.
У кући је лоше, а на вани горе
Где год ја изађем, жандари ме дво-
ре.

Невреме је стигло, к'о што никад
није
Нит' ће некад бити, нит' је било
прије
Попадали црепи, у подруму вода
Не може се стати, нигде нема пода.

А оркестар стари, звуци хармонике
Непрестано свира, само даворике
Дошло је невреме, нико то не чује
И даље се иста, песма поручује.

ВРЕМЕ

Шта је то будућност
И када ће доћи
А шта је то прошлост
Да ли може проћи.

Будућност је време
Које стигло није
Прошлост је отишла
Нешто мало прије.

А све ово заједно
Да ли знате шта је:
Можда је то садашњост
Која вечно траје.

ШАРЕНА ЛАЖА И ЈЕДНО БАШ НИШТА

Ко истину прича, тај прича за цабе
Од тога пара нема

Лагање је данас у великој потражњи
Баш му је јака цена.

За истину ћеш добити једно баш
ништа
То нема да омане
За шарену лажу; не брине друже
Нека ће лова да кане.

Куда све ово иде и докле ће се стићи
Да ли су криви људски гени
Ако се лажи још увек држе
На тако високој цени.

Драгутин ВАСИЛИЋ

Кочићевим сатиричним пером

МНОГО ХОЋЕМО

Ми знамо
А као да не знамо
Много хоћемо
А мало можемо
Ми чујемо
А као да не чујемо
И што хоћемо
То не можемо

Ми видимо
А као да не видимо
Све што можемо
Ми нећемо
Ми бисмо хтјели
Ал' не умијемо
Што бисмо умјели
То не смијемо

Ми радимо
А као да не радимо
Странцима помажу
Да уназад идемо
Ми јесмо оно
Што мислимо да нисмо
А нисмо оно што бисмо
Требали да будемо

МАЛА ПОРОДИЧНА ПРЕДСТАВА

(типично српска)

Не могу више овако
У леђима ме стално жига
—И за тим ме...боли брига

Све вријеме од прекјуче
Дјеца ништа не уче
—И за тим ми...пергла пуче

Жена наставља да кљуца:
Овај млађи нешто кашљуца
—И за њим ми...прслук пуца

Кечеви у школи
Гладни боси голи
—И за тим ме...дугме боли

Немам више дилема
Овако не иде — смисла нема
—Ако-ако...нема проблема

Ово ти је последња опомена
Знаш ли кад ће овоме смјена
—Договорићемо се...има времена

У овој биједи поцркаћемо
Знаш ли даље како ћемо
—Као и досад...лако ћемо

Живко ВУЛИЋ

Из необјављених путописа

У ЛЉУБЉАНИ НАС ЧЕКА САКАТА МАРШАЛОВА СЈЕНКА

Оборавку у Републици Словенији најтеже ми је било почети први текст јер некако сам подсвјесно избјежавала да се суочим са собом из простог разлога што још нисам преболовала очево пјешачење до куће дуго скоро три седмице из Словенских Коњица гдје је био као резервиста војске Краљевине

Југослвије у тренутку напада нацистичке Њемачке 6. 4. 1941. без објаве рата. . Авијациом су нападани објекти Београда без изузетака као што су болница, библиотека , школе али и само језгро града куд су се претежно кретали цивили – радници, жене. дјеца, старци. . Убијали су плански, подмукло и дуго, а

мој отац је из касарне пуштен кући, као и други резервисти, у војничкој униформи јер су им цивилна одијела намјерно спалили у складишту. Опасно је било проћи кроз крцат Загреб гдје су Нијемци дочекани пријатељски . са цвијећем, па је оцу и његовим другарима, ноћ била за путовање а дан, за одмор и скривање... О томе сам већ понешто казала у тексту ЗОВ ПЈЕСНИКА ИЗ ТУЂИНЕ када смо као путници из Њемачке у Б. Луку заустављени на уласку у Словенију крајем јуна 1991. године уочи испланиране побуне због отцјепљења (изласка) те исте НАШЕ вољене Републике из СФР Југославије. Даље ратне трауме у Хрватској и БиХ нећу ни да помињем, а последице , болови и ране које носим као своје лично наслијеђе оставићу по страни. Дакле, одгађала сам да пишем о томе, а корона је повукла своје пипке из наших живота, наступио је нови период у коме се нико не сналази најадекватније па ни ја. Све што је отето од Југе милом или силом ја сам доживјела као крађу личне имовине за коју никад нико неће одговарати. Не постоје судови за такве неправде учињене појединцима. Одрасла сам и школовала се у миру и слози са околином, без изузетка, како се ко зове и које је вјере. Статус Жртве фашистичког терора у оно поратно сиромашно вријеме (отац ми је нестао кад су кроз село протутљали сурогати непо-

знатих формација) омогућио да стекнем неко звање и добијем посао. Жељела сам бити учитељица али мој брат Бранко, мало старији од мене, предухитрио ме. Кроз његов рад ја сам упражњавала своју љубав према дјечи на неки индиректан начин. Оне године када је Тито умро, ћерка му је постала пионир и ту свечану фотографију посебно чувам као успомену на наше лијепо прохујало доба у једној организованој мирољубивој земљи.

На полеђини пише: Тетки Секи од Биљане Ск. Вакуф, 28. 11. 1980. год. Сутрадан смо скупа славили Дан АВНОЈ-а први пут без Маршала Тита, доживотног предсједника Југославије а нисмо могли ни наслутити шта нас у скорој будућности, још непријатно чека.

1991. године ЈУТЕЛ је био организатор лажираног "КОНЦЕРТА ЗА МИР" који је у Словенији одржан 28 јуна, у Сарајеву (БиХ) 28 јула, у Бањалуци 24. августа... итд . Ето чуда;била сам позвана као јавна личност да учествујем у програму, наравно, говорећи своју поезију. Звали су ме и у Зеницу, нешто касније. Данас се само сјећам да сам ту упознала Горана Милића, новинара и пјевачицу Гертруду Мунитић (за коју се шушкало да је љепотом заводила Тита у дугој, изнуђеној изолацији од супруге Јованке Броз), и још младог друга Душка Томића, данас адвоката, онда борца за дјечија права. Кома су ти концерти требали да замажу истину, не знам, али, ја сам радила у Хрватској и на њеним путевима сам "упознала" прве праве страначке "јастребова". На сав-

ском мосту, идући из Градишке видјела сам прве војнике, у туђим униформама, на граничном пункту, са дугим и кратким цијевима, иза наслаганих врећа, излазили су и редом претресали путнике. Истим путем сам се и вратила из Славонског Брода у Бањалуку. Од тада сам у новчанику држала број телефона Туђмановог министра за саобраћај, кога сам раније упознала на Козари (код Марина Зурла јер је био момак његове ћерке), вјерујући, ако се нађем у невољи, да би ми он сигурно помогао.

На путу за Словенију, после дугих и ружних година раздруживања, прелазим опет исти мост на Сави са Ранком и Браном Моцоњом, у непријатном размишљању о страшној шуми Прашник, о стрицу Милану и другој родбини у Славонији, о српским

запаљеним кућама у нашој Хрватској, о мртвим цивилима у бомбардованој првомајској колони али и на малог Бојана убијеног с ове стране ријеке Саве, у Б. Градишци...

Иде нас троје а позвано је шестеро из Републике Српске. Домаћин нам је наш човјек из Словеније, Петар Кончар. Он води Културно друштво "СРПСКА КУЛТУРНА ЗАЈЕДНИЦА" у Љубљани. Родом из ових крајева, често је свраћао у свој Сански Мост, на питому и широку ријеку Сану, док није почео рат. Исто, као што смо и ми одлазили на стратиште 5. 5000 убијених Срба на Шушњар / по позиву Књижевног клуба "Бранко Миљковић" Сански Мост, / да учествујемо на митингу поезије, уочи светог Илије, у помен свим невиним жртвама... Одлазили смо и током грађанског сукоба у БиХ, све док је Сански Мост бранила српска војска, до 10. октобра 1995. У Оштрој Луци, и цркви Клисина, и даље живи "ШУШЊАР" Међународна пјесничка манифестација када се окупе изгнани Сањани и гости, испричају и испјевају своју тугу. Ту смо упознали Петра Кончара који нам је организовао двије незаборавне књижевне вечери у Марибору и Љубљани.

Било ми је лијепо док сам пролазила кроз Трн, Лакташе, Душаново, Стару и Нову Тополу, нарочито крај своје осмогодишње школе и сестрине куће а већ од Дубрава почела ме хватати језа која ми је кварила радост путовања. Сјетила сам се Марице Прпош којој је прадједник општине Градишка 18. јуна 1988. године у 12 сати свечано уручио прву њену "крштеницу" јер је она једно

од многобројне дјеце из логора смрти попут Јасеновца, Старе Градишке, Сиска и Јастребарског, у Хрватској, које је усвојила нека добра породица - обитељ - и тако, у Другом свјетском рату, спасила дјетету живот. На ту велику свечаност позвао је Ранка вођа хумане југословенске акције, уз напомену, те врло успјесне работе, "АРЕНА ТРАЖИ ВАШЕ НАЈМИЛИЈЕ", друг Марино Зурл из Загреба. Он је заслужан за откриће идентитета многе нахочади - која су као српска нејач остали без игде иког свог у рајама рата. Ранко је писао о томе репортаже у новинама а ја сам одлазила из личних побуда. Марино се са супругом Мињом Николић, доселио на Козару - на Јокино брдо код сликара Душана Шмитрана (са сталном адресом у Пули, са супругом Лучилом и сином Милом) који му је дао посјед на Козари и сву слободу живљења. Марино је писао своје књиге и драме, снимао филмове - један и са Прерадовић Ранком, спајао породице, свирао понекад ноћу /да се од свега одмори/ стари пијанино којег је са, младом мачком - мазом Штефицом, у камиону једног пијачара из Лијева поља, бес-

платно преселио из Загреба. Са пријатељем из Словеније, Тонетом Светином, скулптуром и писцем (написао је Тоне потресан историјски роман "Вучић" о нашем Душку Шмитрану. Врло мали, Душко је лутао сам и изгубљен кроз шуму и метке у страшној офанзиви на Козари. . Роман га је брзо прославио у цијелој земљи. .) - Онда су подигли споменик "РАЊЕНА ПТИЦА" дјеци Козаре која се нису вратила /1941-1943/ зато је. скулптор Светина искористио музејско старо оружје: пушке, пиштоље, патроне... и споменик је никао у отвореном амфитеатру од камена гдје смо ми, пјесници говорили своје стихове недјељом а дјеца из комшилука, засеок Пејића, чувала почасну стражу... полагала пољско цвијеће, дизала заставу, и примала бројне госте из оближњих школа. Све је то лоцирано под брежуљком пред Мариновом и Душковом кућом на Јокином брду у Горњим Подградцима. И кад смо мислили да смо у миру сви повратили чојство и љубав и трајно међусобно повјерење, стигло је трагично насилно цијепање земље Југославије и то по републичким међама, на најбруталнији начин.

Док ово пишем, загледам се у Мариново писмо гдје каже да су он и Миња, сугурнији ту и да ће још неко вријеме остати и по свој прилици, од заљубљеника у Козару, поставити њени заробљеници, Датум писања је 24. октобар 1991.

На разгледници је пјесма “Девојка на станици” (латинично писмо) издавач је “ГОРАНОВО ПРОЉЕЋЕ” а потпис аутора – добитника “Горанове плакете” 1975. г. Милован Витезовић, лијепом ћирилицом / Тиск:Графички завод Хрватске, Загреб / црна слова на жутој подлози... О, колико љепоте и, истовремено, туге на тој хартији – свједоку прохујале заједничке среће многих југословена. .

Загледамо знам нам ауто путем нова аутобуска стајалишта али нигдје не стајемо до изласка из Хрватске у Словенију гдје, осим граничних контрола намргођених цариника имамо и бензинску пумпу, кафић и тоалет. . Наш другар Бране Моцоња воли да се шали и сваки пут, било гдје да смо путовали, правио је бољу атмосферу од постојеће. Кад смо у Сарајеву преноћили

због визе, у једној мучној атмосфери он је нашао праве ријечи да нас мало олабави и међусобно приближи. Тај његов улог за добро расположење веома цијенимо Ранко и ја јер напетост је нон стоп присутна. Не знамо саобраћајне прописе али знамо отприлике гдје нас чека наш домаћин Петар КОНЧАР, и налазимо се, без проблема.

Уморни смо психички али стижемо на вријеме у Библиотеку гдје је публика бројна и озбиљна, напунила салу. Домаћини су припремили поклоне за нас. Уручују ми три букета свјежег цвијећа јер Јелена Трепетова Костић, професор и глумица Народног позоришта Републике Српске, као и њена професионална другарица, нису, стигле у Марибор. Имају свој програм музичко-сценски, на руском језику, баш као ни књижевник Зоран Костић иначе, руски зет и актуелни председник Удружења књижевника Српске... . Били су . спријечени другим обавезама, па три боце одличног вина и букете цвијећа замијенили смо књигама на столу и бојажљиво загледамо лица испред себе. На крају поздравних ријечи,

домаћин пита (несрећан што сви нисмо допутовали) зна ли неко словеначки језик јер публика не зна српски... То ме је пренеразило и одмах сам устала (била сам тада потпредседник УКС) и рекла да им доносимо поздраве са Сајма књиге тек отвореног у Бањалуци а потом их упитала: Да ли разумијете шта сам вам рекла? Проломио се аплауз олакшања и потврдно климање главом на свакој столици. У три круга, смирено и полако, наизмјенично, говорили смо своје најбоље стихове пажљивој публици, а у међувремену нам се придружио њихов књижевник, наш савременик и знанац – Марјан Пунгартник. Прелијепо дружење се пребрзо завршило и на ходнику публика је наставила са питањима и разговором. Сјећам се да је једна госпођа питала Ранка шта то бјеше бакрач јер не може да се сјети. Заиста је било пријатно и незаборавно то дружење у Марибору са изузетно радозналом публиком. По том нас је, мимо протокола, на вечеру одвео лично Марјан Пунгартник, такође одушевљен сусретом с нама и нашим наступом. Посебну, веселу димензију, својим сатирично-хумористичним пјесмама дао је козер са Змијања, Бране Моцоња. У врло луксузном ресторану “ПИКАСО” било је одвећ празно и пусто, а када смо домаћине упитали како нема гости, одговор је гласио да су у то доба млади сви на интернету. Ноћни живот у Марибору почиње иза 22 сата.

Сутрадан смо, одморни и опуштени, стигли у Љубљану, прецизније, у Цанкарјев дом пун дивних умјетничких слика на зидовима. Публике је било мање но у Марибору али ту

су нас дочекала два наша познаника: Андрија Хевка (из Селишта код Српца) и Светислав Свето Николић из Добоја. Обојица су дугогодишњи житељи Словеније: Андрија је професор српско-хрватског и словеначког језика јер је факултет завршио у Љубљани...

Свето се бави фотографијом и зарадио је пензију, као и Петар Кончар, у ЈНА. Било је и доста млађих људи, који пишу. Неки су се појединачно занимали за издавање књига у Републици Српској, на српском језику. Одлично смо их разумјели, али, нажалост, наше прилике или боље рећи, неприлике, нису им биле привлачне. Ту се појавила и једна мила дама, која нас је срдечно све изљубила, а ради се о школској другарици Бране Моцоње (врло блиске) која се одлучила на студије врло давно у Словенији. Иако није знала ни ријеч словеначки, успјешно је дипломирала, удала се и родила дјецу. Била је срећна, каже, у Словенији док се није отцјепила, сада су пуни страхова... Остављају их без посла, због ситница. На бироу им нуде неке физиканерске тезге и слично а што има за циљ да их на тај начин отјерају одакле су дошли. .

Са њом смо дуго шетали градом. Људи се чине веома једноставни и скромни. Кафићи су као и код нас пуни. Шетњом смо стигли до болнице у којој су другу Титу одсјекли ногу. Застали смо на мосту изнад Љубљанчице и присјећали се другачије атмосфере у цијелој земљи, некада... . Када је умро, сви смо до једног били јако, јако тужни. Многи су плакали. Обичан свијет га је волио. Можда са увођењем штафете младости за његов рођендан,

створило се неко деценијско јединство и поштовање нашег Маршала. Просвјетни радници су се залагали да до перфекције припреме најбоље ђаке за слет у Београду; уз музику и игру манифестовали смо љубав и слогу. Тито и Јованка су чекали у ложи доносиоца штафете, а све очи, путем малих екрана у домовима, зуриле у ту синхронизовану љепоту своје дјеце, своје земље, свог владара. Непримјетно нас је освајала љубав и узимала под своје. Без обзира на узраст. Струјала је годинама у мирној постељи и ситом стомаку. Сјећам се, како је брижна била моја мајка кад се ономад Тито вратио са вишедневног путовања по Кини. Телевизија је директно преносила свечани дочек

Згранута ме упитала: зашто Секо нема Јованке? Да није болесна? Лако је било закључити колико их она воли. Јер љубав се не купује, она дође сама, невидљива, увуче се под кожу...

Дуго сам те ноћи гледала у освјетљене болничке прозоре и тражила нешто. . као да ме неко драг чека у Љубљани, неко као отац... Био је септембар када је нестао и никада ту ноћ не могу да спавам, сада је крај тог кобног мјесеца 2004. г. Наједанпут ми се учини да из собе мину позната Маршалова сјенка... У шареној пиџами, спушта се са спрата на улицу... Дуго се њише нестабилна, сака-та, у понор мрака... у нелагоду која расте као бол. Или је привид алпског вјетра у крошњи засјеченог стабла изнад моста. Копрцао се у лету јесењег лишћа око Клиничког центра. Иритирао... У дугој несаници, смири ме лијепи лик Софије Лорен, велике глумице из филмова које волим, попут "Ђоћаре". Зашто? Па, у тој кли-

ници, у позним годинама, наши добри љекари су јој омогућили срећно метеринство... То ме избави шока. Пред зору се указа драги глумац Славко Баришић, наш кум. Увијек је радо испијао неку жесту – коњак или вињак, а у тој болници су му рекли, уграђујући му скуп пејс мејкер, да му је то било спасоносно, јер му је срце висило о концу. Љекари су му срећом продужили живот десетак година. У рату је истекао рок трајања апарату и требало је уградити нови. Али, дуги рат је сваком донио биједу... и наш глумац није имао новца за нову интервенцију, умро је изненада читајући моју монодраму: "Макс, климакс и јастребови" сам, на врх брда крај Бањалуке. Ни зарађених педесетак марака у позоришту нисам имала да му исплатим – за вођење драмске секције младих талената у Дјечијем позоришту. Кума је прерано остала сама са двоје дјеце... а ми и цијели град тужни због губитка једног врсног луткара који је прерано пензионисан... По протоку неколико година од тог пута у Словенију, имала сам срећу да сретнем даровитог Славковог ученика на књижевној вечери Петру Кочићу – Дану Комљена. За прву збирку "Убица зечева" тај млади редитељ из Београда добио је престижну награду Бранковог кола и потврдио да му је покојни професор Баришић удахнуо пуним плућима сву моћ и ширину праве непатворене умјетности због које је вриједило и вриједи живјети. Најмлађег и најстаријег живог бањалучког пјесника с те вечери у Банском двору овјековјечио је Милан Дашић, Сањанин. И ту није крај...

Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

Прозаиди

ПОСВЕ НЕОБИЧНИ ЉУДИ

/Без странца у себи/

Постоји делић света где живе посве необични људи. Небитно колико их је, иако необичност значи незнатност наспрам мноштва друкчијих, у свему доминантних, небитно и од тога каквог су порекла, којим језицима говоре, овде сви јесу оно што су били и пре доласка на овај делић света.

Небитно од било чега што људе дели, те их тако, расколом најчешће, поништава, уколико их оно у чему се разликују, и што их као мноштво истоветних не јача, на том делићу света сви о сваком све знају. И шта кога радује и шта кога повређује. Чему се ко најслађе смеје. И шта је то што би га неизлечивом тугом до бола сломило. Без чега нико међу њима тиме издвојен/изопштен не би могао да живи. Или, с чим ни од смрти не би да избегне...

На том делићу света нико се ником у живот не уплиће. Без топлог додира и благог озрачка из средишта вида, нико ником у срце не улази. Једноставно,

без тога чиме се ко и како други дозива, нема никог и ничег нема. Ни оног коме си потребан, нити тебе у њему који би да си му неопходан. Јер, нема ни срца на обе стране света које нису у паралели, већ се на трен, најчешће случајно, или силом прилика, затекоше у близини, на истом делићу света, тамо где живе посве необични људи.

И како сви једни о другом и без речи, једноставно присним осећањем другог у себи, знају све, чим се неком догоди нешто необично, оде ли у лов на лососе, на било какав одувек неизвештан пут, а предуго је, до нечуја, или предалеко, и до невидела и до нечуја удаљен/отсутан од оног где бар неком, због њега најосамљенијег, на том делићу света недостаје, намах, и без позива, и без налога, хита се у помоћ.

Само од оног коме су потребни, али и од стега/спона околности које тежином учинише да се дугоотсутни у разумном, подношљивом трену не врати на полазиште свих у овом делићу света, једино од њега зависи исход за сваког спасоносан. Једнако спасоносан и за оног који без разлоге друге собом у бригу не доводи, и за оне који са уверењем да су о другом, и у отсуству, у невиделу и у нечују све знали а ништа нису учинили да га од зла избаве. Без таквог садејства ни сами не би могли да се врате тамо где је сваком, на било ком делићу света, најсигурније

станиште. И где је једино могућ спокојни ход и оздрављујући сан: повратак у себе, у своје срце.

На том делићу света постоје људи који другог познају можда и боље него себе. Јер - гледају га поиздаље, што бистри поглед, а непрестано га осећају као део оног који им у њима самим увек недостаје. И који непрестано од целине помало измиче, па отуд у зебњи за себе колико и за другог у невољи и бива тако дубока празнина.

Стога, о том другом брину и не марећи у невољи толико за себе колико за оног коме, у то не сумњају, увек, а тек у невољном трену, такође недостају. Јер, не спасиш ли другог од оног што би га без твоје помоћи уништило, тако на том делићу света верују и по томе су тамо посве необични људи, поништаваш и себе толико да се никад више нећеш ослободити од мисли најтеретније: да ни у мисли, при слутњи зла, а тек при делу спасења, ниси ишао до краја. И с тим осећајем кривице мораћеш да живиш! За казну, предуго и теже од жеље за животом!

У том делићу света живе људи који се једино ту, међу другима, као ни пред самим собом, у огледалу, на површини бистре воде, при сећању на свој живот и у потрази за својим местом у њему, у себи самим, не осећају странцем. Људи који знају да су, без странца у себи, у оном другом од пробирљивог Свевида добили њега. А тај други, самим

собом међу људима посве необичним добија и све друго што на том делићу света сви добро знају и о сваком, при свему, као и о себи, а често и више, непрестано брину. И све чине да се не изневере.

Људи са таквим садејством, у мноштву од недељивих једнина, на том делићу света живе јер верују не само у могућност, него и у собом самим створену ствараност таквог живота.

Живе, јер се не плаше живота са, или за друго.

И не страхују од себе какви су у вери, у њима постојаној.

И какви су у љубави која не бежи од истине, као што се ни истина не крије иза питања на која нико не зна поуздане одговоре.

Или оговоре зна, али их поуздане чува само за трен онај усудни: када их одаје тек осмехом ђутњом, а разуме их само онај други. Онај који живи, јер се не плаши. И онај који воли, јер не бежи од непремостивог.

Без странца у себи – свако је сам свој једини пртљак приходу тим делићем космоса, где се у једној тачки пресецају све стране света. Где се прожимају све сунчане мене и сплићу путање свих из даља пристиглих вртложних ветрова. Тамо, на том делићу света где је средиште свих олуја које чисте Невид-небо испред беле птице што из простора, људима за живота недостижног, доноси глас разумљив само оном коме је од рођења недостајао.

Делић света и на њему посве необични људи.

Необични, јер - не живе из страха.

Д. КЕЦМАН ДАКО

Белешка о аутору

Давид КЕЦМАН ДАКО (28. септембра 1947. у Рајновцима, код Бихаћа), песник прозни писац и есејиста, књижевни, позоришни и ликовни критичар. Аутор је двадесет и пет књига поезије, прозе

и књижевних критика. Збирке песама и прозе: “Реч на леду”, 1976; „Претпоноћни воз”, 1980; “Ноћни риболов”, 1980; “Распад мозаика”, 1989; “Зидари светилишта”, 1991; “Калем”, 1992; “Трептај” (хаику), 1998; “Небески гласник” (хаику и поема “Море”), на српском, 1994. и на мађарском језику „Mennyei hirnök” („Небески гласник”) 1997; “Озарје”, 1999; “Столетна вода”, 2001; “Сам као суза” (избор), 2003; “Тамнина”, 2008; “Хор сенки, 2010; “Талијин шапат”, 2020; књиге за децу и младе: “Сањам, сањам чаролије” (песме и приче), 1994; “Хоћко и Нећко” (песме), 1997; “Даљинама преко света” (песме), 2003; и “Неко само тебе тражи” (песме), 2006. збирке приповедака “Леђ”, 1982; три романа мозаика: “Кад дуња замирише”, 1995; “Река за један дан”, 2014, “Жива слика”, 2016. и књига прилас и прозаида “Наспрам дрвета које светли”, 2022. Књиге есеја и књижењвних критика: “Вертикале са дна пакла”, 2018. и “Провид кроз сва времена” (о савременој српској прози на тлу Мађарске), 2019. године.

Био је главни и одговорни уредник Омладинског листа “Покрет” (1974-1978), а потом и главни уредник часописа “Домети” (2013–2016).

Члан Уредништва часописа “Луча” (Суботица), од оснивања 1993. године. Сарадник многих листова и часописа.

Превођен на десетак језика. Заступљен је у антологијама и зборницима како за одрасле, тако и за децу.

Члан је Друштва књижевника Војводине. и Удружења писаца Републике Српске.

Станује у Сомбору, а живи у својим књигама.

КОСОВО ЈЕ РАНА НАД РАНАМА

(Наташа Станић, КОСОВСКИ КРИЦИ, АС оглас, Зворник, 2022)

Ништа природније него да Светосавска Херцеговина истићи пјесникињу која болује над светосавским и немањинским Косовом, над рањеним срцем српског народа, које крвави, боли и вапије да га не оставимо. У вријеме кад је устала и „ала и врана“ да га отме, кад Арнаути черече и српске цркве, и манастире, и гробља, кад насилу отимају оно на што имамо вјековну тапију да је наше и само наше, кад прогоне и оне највјерније му синове који су се антејски приковали за тај свети ногостоп и покушавају да не дају, јави се Наташа Станић са својим Косовским крицима. Премошћава ова немањинска кћер и ријеке, и прелази планине, кланце и богазе, и ево је над Косовом. Пјева и плаче са преосталим страдалницима косовским, обгрљава Дечане и Грачаницу, Пећку Патријаршију и Богородицу Љевишку и поручује витешки и пркосно- Не дам! То је моје, то је моја Света Земља, ја на њу

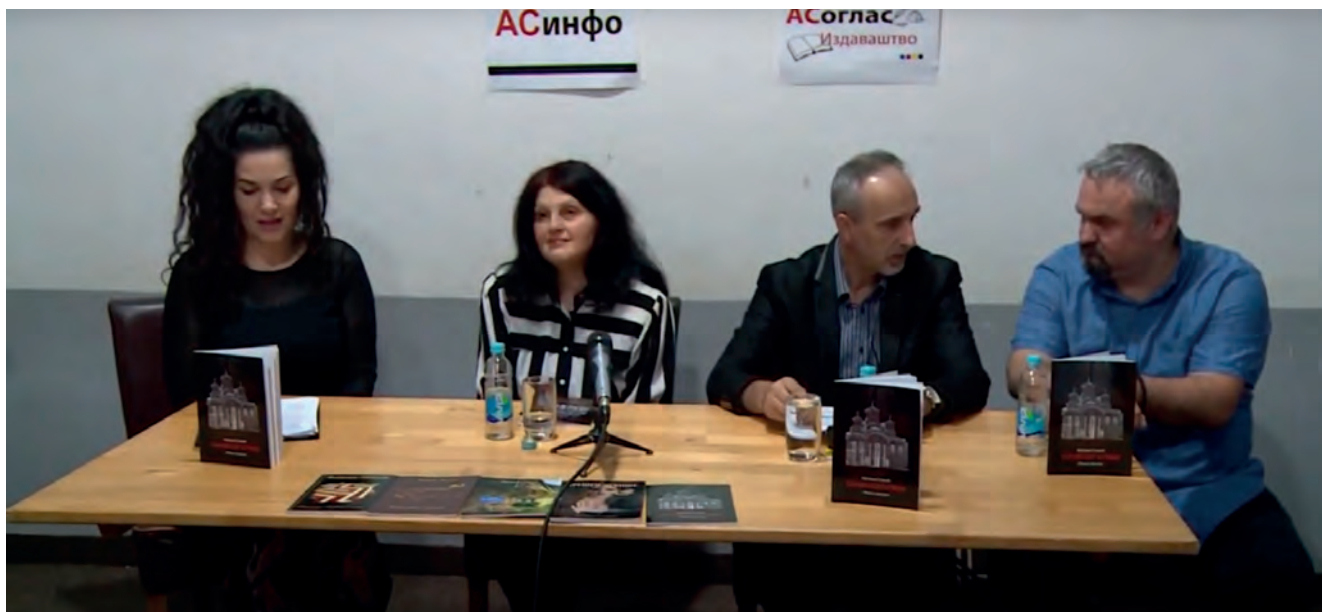
имам тапију. Охрабује браћу с Косова и као да им поручује- „Ја ћу у ваше име говорити, ја ћу молити и клети, пријетити и подићи свој непобједљиви мач- молитву“.

На самом почетку да нагласимо да је поема писана у *ih-formi* и да је ауторка преузела на себе обавезу наратора-страдалника. И ту, на почетку својеврсан крај. Као да је жртва свакодневних страдања дошла до спознаје да је дошао тренутак растанка са завичајем. Чемер и јад пакује у кофер с којим креће у неизвјесност. Још само остаје молба Господу да поштеди њене унуче. У очајању тражи да „крвниково лице / за грехе плати пред праведним лицем Творца“. Тражи од прогонитеља покајање, а за себе, за своје сапатнике-просвјетљење „да не будемо слични душманима“.

И поред силних икушења пред које је живот поставља, жртва је ријешена да остане. Потребна јој је помоћ Свевишњег, јер „ништа немам

до уздања у Тебе / то једино отет ми неће.“ Очито је да се она налази у процијепу, да се као пшенишно зрно налази између два воденичка камена: притисла невоља са једне, и отпор, жеља за опстанком ту, на огњишту, с друге стране. Додатна мука је што „сви су отишли“.

Апсолутно безнађе. Распопућеност. То је она народна- „Земља тврда, небо високо“. Преостаје молитва: „Господе, од моје патње лице не окрећи!“ То је вапај очајника чија гладна уста траже залогај хљеба. Само толико. Да остане ту, да се не помјера са ове свете земље, да још слуша звуке звона са Дечана, са Грачанице, са Богородице Љевишке... Откуда с ње?- па она је спаљена, порушена, као што су порушене бројне цркве и манастири на мом Косову. Зато је мој бол-непребол, бол без лијека. Бол због неправде која пече. Но, и поред свега тога, поред нанесених зала, прогона с родног огњишта, страдалник не криви никога. „Ја не кривим никога за своја страдања.“ Да ли осјећа самопријекор? Нема раз-

лога. У питању је пренаглашена племенитост која је изникла из патње. Зар се може више очекивати од унесрећеног, пониженог, прегаженог, од оне молбе Свевишњем: „Молим Свевишњег за милст целатима, / у трену, кад на пањ главу ставе моју, / нека им душа у свирепим сатима / пронађе утеху у спокоју“. Није ли ово врхунац људске племенитости, хришћанског праштања, привржености Христовим ријечима да се молимо за непријатеље своје?

Ријетка су дјела у нашој књижености (ако их уопште има!?) да су у толикој мјери осјетила и освијетлила бол над Косовом и за Косовом, да су га окрвављеног васкрсли као што су Косовски крици Наташе Станић. Осамдесет и девет строфа неминовно нас асоцира на (13)89. крваву косовску годину.

Ова поема је сазвјежђе бола, туге, пркоса, молбе, надања, праштања... Колико треба да буде велико срце пјесникиње, кроз чија уста говори страдалник, кад се моли за оне који је газе, понижавају, уништавају: „И нека благослов стигне целата / некад, ако у тами зајеца...нека су путеви од злата / куда иду његова деца“. Опрашта пјесникиња, у име страдалог Косова, оних који су палили и порушили српске цркве и манастире, који су убијали дјецу, који су прогонили Србе са вјековних огњишта, напуштајући свету косовску земљу, опрашта онима који су вадили органе (срце, јетру, бубреге, крв...) српским младићима, који су обешчашћивали монахиње, осљепљивали манастирску сток, утјеривали стаклене боце у у живо људско месо... Истина,

пјесникиња се оправдано пита „хоће ли их стићи казна / за свирепе злочине?“ и истовремено одговара- „Вероватно!“. Није у питању пјесникињ реваншизам, него тражење правде.

Траје у страдањима и надањима. Оно философско- „Cogito- ergo sum“ је код Наташе модификовано и преправљено у „Страдам-дакле постојим!“. Свједок страдања је и плач кише из облака, али и надање у Христову помоћ. Захваљујући тој помоћи „снага и моћ / израња из бола и очаја“. Из те моћи проистиче и праштање: „Ја праштам, а они се не кају... Господе, смилуј се свима!“. Помоћ је, каже страдалник кроз уста пјесникиње, потребна и мени као и њима. Уосталом, већ јерекао да не криви другога више него себе. Само се пита има ли право на вапај и клетву. Право да потегне свој мач- молитву, једино што му преостаје.

Зла судбина је задесила остатке српског живља на Косову. Смјестли су их у гето, међу жице. Глад, болест, оскудица у свему осим у мукама. Па и тада имају само једну жељуватију за слободом. Они се не боје смрти, јер не живе: „Ја од смрти немам страха, / јер не живим, како онда изгубити могу:“ Преостаје им једино да бране ту стопу земље на којој стоје. Морају злочинци да знају да „побјеђују само они који истрају.“ Нијесам,- као да каже пјесникиња-ја једина која се бори против неправде Није ли бард херцеговачког пјесништва пркосио противницима- „И кад нам мушке узмете животе, / гробови наши бориће се с вама.“ Бориће се Симонидине избијене очи, бориће се из крви изникли божури. Бориће

се српски пјесник, док пркосно хода Косовом. „И данас кад дође до последњег боја, / неозарен старог ореола сјајем / ја ћу дати живот, отаџбино моја, / знајући шта дајем, и зашто га дајем,“

Имала се на кога угледати наша поетеса Наташа. Зна она да „овде никад није било боље /остајем, али, после сваког падања, / пуна пркоса, ја се дижем јача.“ Она гази по крвавим цвјетовима, спремна да се обрачуна са онима који „светиње моје руше.“

Но, нијесу узалудни ни вапаји, ни молбе, ни клетве наше пјесникиње. Васкрснуће Косово, рађаће се дјеца у слободи, вратиће се привремено одузето. Није то изгубљено. „Једном се њима мора вратити! /Слободни и срећни да корачају / по земљи нашој вековној, / и храбро нека истрају / у вери Светој, Православној.“

Та слобода ће избрисати све сузе мученика, облагодариће племените душе, запјеваће српске птице изнад СРПСКОГ КОСОВА..

Косовски крици Наташе Станић је прекрасна поема, разбијена на строфе. Доминирају катрени (45 строфа), октаве (38 строфа), те једна секстина, двије септима и три строфе од по 12 стихова. Видљиви су ломови код бројних октава послје четвртог стиха., тако да се и ту може говорити о удвојеним катренима. Осјећа се, наиме, блага нијанса прелаза на други мисаонио и тематски блок. А свугдје веома срећно уклопљена рима. Очито, пјесникиња има осјећај за ритам, за правилну риму, за богати поетски језик.

Момчило ГОЛИЈАНИН

Прво објављивање

ЕХ, КАД БИ МИ ДАЛА...

Ех, кад би ми дала ноћу да те сни-
вам,
како лаким ходом прелазиш ливаде,
у сновима да те чувам и покривам,
док се мјесец, лопов, кроз врбаке
краде.

Ех, кад би ми дала ноћу да те гле-
дам,
док ти повјетарац задиркује косу
и док мјесец млади, иза једног
бријега,
благу мјесечину по лицу ти просу.

Ех, кад би ми дала ноћу да те чувам,
да те тако снену нико не пробуди,
а кад дође зима и сјеверац дуне
да заштитим тебе од ледене студи.

Ех, кад би ми дала и ноћу и дању
да ти осмијех мамим са усана вре-
лих,
да ти пјесмом кажем и оно што не
смјем,
то што душа иште и што срце жели.

Ех, кад би ми дала...

ГДЈЕ СИ МИ СЕ ВАСО ЗАГЛЕДАО

Гдје си ми се Васо загледао?
Што твој поглед у даљине хрли?
Дал' је тамо боље него овдје?
Реци Васо, реци, брате, мили!

Свом си роду говорио некад
шта је добро за здравље његово,
отварао школе и борио
све за боље право Србиново.

Бунтовник си био од рођења,
са влашћу си сваком лоше стао,
да ли турска, угарска ил' српска,
од сваке си затвора допао.

Гледам Васо гдје поносно стојиш,
а твој поглед ка небу се пружа
и три прста подигнута небу
к'о да молиш Бога да послуша.

Да услиши молитву за правду,
да твом роду сутра буде боље,
да избави Србина из ропства,
од болести, ил' друге невоље.

Ни сад Васо није много боље,
иако је прошло много лjeta,
Србин правду по свијету тражи,
али тешко, к'о да неком смета.

И ти Васо још си у затвору,
затворска те земља још покрива,
ал' нек ти је црна земља лака,
да ти душа у рају почива.

МИОДРАГ ЛАЗИЋ ДОКТОР

I

Јули мјесец деведесет прве
зла времена опет су за Србе,
смрт походи тад Крајину Српску,
опет Србе вјешају на врбе.

Млади доктор Миодраг Лазићу
Кренуо је помоћ свом народу,
јер хирурга на далеко нема,
а лјева се крвца за слободу.

Дошао је до Двора на Уни,
требао је остат' петнест дана,
рањеници са свих страна стижу,
крвца шикља из љутијех рана.

Доктор Лаза, тако су га звали,
заклетву је Хипократу дао,
на цједилу оставити неће
своју браћу, макар мртав пао.

Спајао је поломљене кости,
крио сузе, живио са болом,
одмарао по десет минута
у полусну за хируршким столом.

Ту је Лаза годину остао
сваког трена шијућ' грдне ране,
памтиће га Крајишници љути
и сјећат' се на крваве дане.

II

Из Крајине доктор Лазић крену
ка Палама, деведесет друге,
да помогне Србима у Српској.
Црне ноћи препуне сте туге.

Рањеници Коран напунише,
ратни ужас, крици са свих страна,
у Блажују, гдје правише жицу,
болница је импровизирана.

У колони и мртви и живи,
ратног пакла виде се страхоте,
у болници доктори и сестре
настављају борбу за животе.

Доктор Лаза к'о једини хирург,
врло често без анестезије,
два мјесеца са гипсом на нози
са ђаволом љуту битку бије.

Довозише дјецу, жене, старце,
рањене је смрти отимао,
српском борцу срце бјеше стало,
ал'да умре, Лаза није дао.

На бошњачкој и хрватској страни
с поштовањем говоре о Лази
и њихове рањене спашав'о
Хипократа заклету не згази.

Хиљаду и двјеста ратних дана
у болници живјели, спавали,
све подвиге доктора Лазића
саборци су пјесмом опјевали.

III

Зла времена рађају јунаке
и одваја жито од кукоља,
Доктор Лаза дјелима показа
шта је чојство кад дође невоља.

Заслуге су његове велике
и зато је у нашим срцима,
поносе се Српска и Србија
Лазићевим славним подвизима.

За све добро што Лаза учини
Патријар га Павле одликова,
На грудима орден Светог Саве
подсјећа на дјела докторова.

Ни једна га не уплаши рана,
са сваком је на крај излазио,
ал' 'сићушни вирус из Вухане,
доктора је нашег поразио.

Смрт се ближи, последња му жеља
"Марш на Дрину" тихо да га прати,
кад поворка новог гробљу крене
Србија ће и Српска плакати.

Збогом Лазо, на свему ти хвала,
памтићемо све подвиге твоје,
нек ти душа у миру почива
и Рај прими у окриље своје.

О аутору

Пајо Бркић, рођен је
03.06.1963. године. Завр-
шио је Педагошки факултет у
Бијељини. Живи у Пелагићеву.

Године 2005. обновио
рад КПД „Васо Пелагић“
Пелагићево и организује бројне
културне манифестације на
подручју општине Пелагићево.

Пјесме су му објављене и
награђиване у заједничким
зборницима широм Балкана.

Члан је КК „Раде и
пријатељи“ Београд и КП „Бу-
ково перо“ Лозница.

Рецензија

Питке и читке успомене

(Драго ВРУЋИНИЋ: „Сјећања из војног рока“, проза у рукопису)

Мемоарска литература је увијек била интересантна и читана, доносећи разрјешења многих у животима нашим мање знаних животних догђања. Писци мемоара, зато, откривају неке велике (или величанствене) догодовштине, трудећи се да тако покажу и себе битним у тим догодовштинама. Политичари се труде да се истакну умним рјешавањем Гордијевих чворова у политици, војскоковође описују битке у којима су углавном бриљирали, а умјетници исказују успомене на оне своје животне детаље који су их „опредјељивали“ и уздизали изнад општости. Иза тих показивања и приказивања животности могу се извлачити искуствености које нам итекако добро дођу у неким нашим животним околностима и отуд општи закључак да та врста литературе има дидактички смисао. Подуке иду уз могућих порука, а све то, ако је пријемчиво

понуђено, открива значајку те мемоарске литературе која је у нас, Срба, веома присутна.

Књижевник и културни посленик, Драго Врућинић, међутим, објављује своја сјећања на одслужење војног рока, трудећи се да баш те догодовштине обичног војевања, запамћења анегдотског садржаја, учини што занимљивијим и читаоцима пријемчивијим. Књига „Сјећања из војног рока“ у поднаслову наглашава да су то мемоари, што овој прозаидности даје нову, велику и осјетну димензију. У тој димензијализацији понеких наизглед сасвим малих ствари из једног животног периода који није овај наш, свагдашњи, него је укалупљен у војничку стварност, остварује се тако осјетна литераризација ситних и готово за све оне који су служили војни рок у ономадној, нашој Југославији, незнатних животних детаља. Али када су ти детаљи добили овакав литерарни третман, они постају велики, значајни животни детаљи који, ето, у овом смислу итекако имају значење у литератури. Све те детаље из служења војног рока овај аутор је учинио литературом која је читка и питка и, такође, поучна и јер је искуствена у сјећањима која су драгоцијености тог војевања. Испричано је мноштво анегдотских догодовшттина од невољног доласка на одслужења војног рока јер је тек био пкончао школовање и запослио се, па му одлазак у војску то прекинуо, до дана када је скинуо униформу и поново обукао цивилно одијело.

Живот је хтио да је наш писац свој војни рок службовао у Дервенти и Бања луци, па се могу ова сјећања примити и као одређени бисери из живота тих средина, које војници оног времена итекако прихватају и осјећају. Питка и читка сјећања Драге Врућинића „Сјећања из војног рока“, зато, ваља читати и препоручивати свима оним који имају потребу да читају. Радујући се скором укоричењу књиге у финални производ, поздрављам подухват мог колеге и доброг човјека!

Ранко ПЕРАДОВИЋ

LEPTIR I VILA

Velika livada prepuna šarenog cvijeća bila je dom mnogim stvorenjima. U njenom zelenom moru skrivao se čitav jedan svijet. Leptirići, mravi, bubamare, pčelice, skakavci, puževi... Osim njih, u carstvu cvijeća i trave krio se i maleni vilinski narod. Vile su, kao, i bube, živjele od sunca, rose i cvjetnog nektara. Osim toga, pomagale su cvijeću da procvjeta i bile na neki način čuvari livade. Tu je živjelo mnogo vila i svaka od njih je po nečemu bila posebna i imala svoju ulogu u životu na livadi, ali sve su imale nešto zajedničko-krila, uz pomoć kojih su mogle cijeli dan letjeti među cvijećem.

Naravno, nisu sve imale ista krila. Neke su imale velika, a neke mala krila, neke šarena, a neke prozračna krila. Međutim, jednoga dana se desilo čudo. Po prvi put u vilinskom svijetu rodila se vila bez krila. Nazvana je Irena. Kada je još bila mala vila, Ireni nije mnogo smetalo što nema krila, ali kako je odrastala shvatila je da se razlikuje od ostalih, da sve druge vile imaju nešto što ona nema. Sve vile su mogle letjeti, osim nje. Irena je mnogo

patila zbog toga. Sve bi dala samo da može, bar na tren, da se vine u zrak, poput ostalih vila, i poleti visoko u nebo, sve do oblaka. Osim toga, druge vile su je stalno zadirkivale zbog toga što nema krila. Neke su je sažaljevale, a sve su smatrale da je čudna i neobična. Često bi govorile:

*Vila je bez krila,
kao sirena bez repa,
kao svijet bez vila,
kao leptir bez cvijeta.*

To je činilo da se Irena osjeća još gore. Zbog svega toga bila je veoma nesigurna i povučena, i nije imala prijatelja. Jednog dana, dok je sjedila na nekom cvijetu, do nje je doletio jedan leptir. Irena je dotada vidjela mnogo leptira, ali ovakvoga nikada. Njegova krila bila su potpuno bijela, bez ijedne šare. Na njima nije bilo ni tačkica, ni pjegica, ni prugica-ničega. Kada se leptir spustio na cvijet da se napije malo nektara, Irena je primijetila da je tužan. Krila i ticala bila su mu spuštена i držao se podalje od drugih leptira. Irena ga je odlučila upitati zašto je tužan. Zato mu se obrati riječima: -Leptiriću, zašto si tako snuđen? Šta ti se desilo? Leptir uzdahnu. -Kako da ne budem tužan. Pogledaj samo u moja krila. Na njima nema ni jedne jedine šare. Svi ostali leptirovi su lijepi i šareni, samo sam se ja rodio ovakav. Među leptirovima zato nemam prijatelja. Niko ne želi da se druži sa mnom. Niko me ne voli, jer, kako su svi već rekli:

*Leptir je bez šara,
kao bez tački bubamara,
kao bez boja duga,
kao zebra bez pruga.*

Zbog svega toga radije bih da ni nemam krila. Šta vrijedi imati krila, ako zbog njih svi misle da

sam ružan i nakazan? -O, ne govori tako, molim te!-uzviknu Irena. Ja bih sve na svijetu dala da imam krila! Ali u potpunosti razumijem kako ti je. I ja se tako osjećam. I tada mu Irena ispriča kako je i ona rođena sa manom, kako je jedina vila koja nema krila, i kako zbog toga svi na nju gledaju kao na čudo, zaziru od nje ili je ponižavaju. Na kraju je još dodala: -Mislim da su tvoja krila lijepa. Zaista to mislim. Njihova ljepota je u jednostavnosti i jedinstvenosti, a ne u razmetljivim bojama i šarama. Leptir je pažljivo slušao malu vilu, i na kraju rekao: -Drago mi je što tako misliš. Nikad o sebi nisam razmišljao natakav način. Sada se osjećam puno bolje i zato što znam da nisam jedini koji je osuđivan samo zato što je drugačiji i neobičan. Ja mislim da si ti jedna divna vila. Možda nemaš krila, ali imaš dobro i ljubazno srce, i nisi uobražena kao druge vile. -Baš lijepo od tebe što misliš o meni tako. -nasmiješi se Irena. Malo počuti, a onda reče leptiru: -Šta misliš o tome da postanemo prijatelji? Ni ja ni ti nemamo neko društvo. Možemo se svaki dan sretati ovdje, na ovom cvijetu. -To je krasna ideja! Upravo sam i sam to htio predložiti! Budimo prijatelji!

I leptir od radosti zaleprša krilima i napravi piruetu u vazduhu prije nego što se ponovo spusti na svijet, kraj Irene, a ona se radosno nasmija i zapljeska rukama. – Važi.-reče vila. Sve do večeri su vila i leptir sjedili zajedno na cvijetu i razgovarali. Pričali su o svojim životima, i o stvarima koje vole, i uskoro zaključili da imaju mnogo toga zajedničkog. I tako je započelo prijateljstvo između male vile i bijeloga leptira. Od tada su se svaki dan sastajali, pričali i igrali se zajedno. Ali ipak je, kada bi ostajala sama, Irena bila pomalo tužna. Često je gledala kako njen novi prijatelj dolijeće i odlijeće, i pratila pogledom njegov let, sve dok se ne bi izgubio u daljini, i pomalo joj je bilo krivo što i ona ne može poletjeti s njim. Njezin prijatelj se puno bolje osjećao uz nju, i više nije razmišljao o nedostatku šara na krilima. Stekao je mnogo više samopouzdanja, jer je shvatio da su njegova krila na neki način posebna i lijepa, i time je nekako nadomjestio odsustvo šara na njima. No, malenoj vili nisu mogla izrasti krila i šta god mislila i osjećala, nije mogla zaboraviti tu tužnu činjenicu. Leptir je uskoro primjetio da njegovu prijateljicu nešto muči, i pitao je može li joj pomoći? Ona je malo oklijevala ali mu je onda ispričala šta sve osjeća, i o čemu je sve razmišljala, a na kraju je rekla kako misli da joj leptir nažalost ne može pomoći. Na njezino iznenađenje, leptir uskliknu i reče da joj ipak može pomoći. –Zašto mi prije nisi rekla da želiš letjeti sa mnom? I sam sam ti to trebao davno predložiti. Ne trebaju ti krila. Popni se na moja. Ti si malena i lako ću te nositi, pa možemo zajedno letjeti gdje god želiš.-Pa to je divno!-reče uzbuđeno Irena i pope se na leptirova leđa. Leptir zamahnu krilima i poleti. Pogled na livadu

Evita Bojkovac na konkursu „Planjaksovo pero“

Vilinski svijet kao inspiracija

Priča Evite Bojkovac među najboljim pristiglim na 8. konkursu i u zborniku

Priča mlade književnice Evite Bojkovac „Leptir i vila“ zastupljena je u zborniku radova „Planjaksovo pero“, kao djelo jednog od najboljih autora pristiglih na 8. konkurs Planjaksovo pero za najbolju neobjavljenu priču za djecu i mlade u Bosni i Hercegovini.

Junakinja priče „Leptir i vila“ je upravo mala vila koja se bori sa svojim nedostatkom: jedina ona u vilinskom svijetu nema krila i ne može letjeti. Ovaj nedostatak nadomjestiće leptir, koji također pati jer za razliku od ostalih leptira njegova krila nemaju boju, nego su providna i obična.

Mala vila smještena na leptirovim krilima daće najljepšu boju koju leptir može imati, a leptir joj zauzvrat daje svoja krila kako bi mala vila mogla letjeti prostranstvima.

– Ova priča vrlo mlade autorice Evite Bojkovac, otkriva snažnu poetsku misao zrelog pisca za djecu. Vjerujemo da se može očekivati da će Bojkovac tek zasjati na bosanskohercegovačkoj književnoj sceni i mi joj u tome želimo svu sreću, rekao je prof. dr Rizo Džafić u predgovoru zbornika.

Na konkurs je pristiglo oko 100 priča, a nakon odabira najbolje 34 našle svoje mjesto u ovom zborniku.

U novonastaloj zbirci nazvanoj „Sanjani dani djetinjstva“ zastupljene su bajkovite priče, alegorijske, kao i realistične priče koje govore o problemima današnjice, upotrebi savremenih tehnologija, greškama koje nastaju iz neznanja, ali i drugim problemima sa kojima se susreće dijete 21. vijeka. (Derventa Cafe)

odatle bio je čudesan i Irena je bila oduševljena. Letjela je po prvi put u životu! Ona i leptir su cijeli dan proveli leteći nad livadom. Kada se se napokon spustili na zemlju, Irena reče leptiru: Hvala ti puno! Zaista mi je bilo predивно. Ispunio si mi najveću želju u životu-da letim. Zaista si pravi prijatelj. Zatim zagrli leptira.-Ma nema na čemu-reče leptir.-Pa prijatelji su tu da pomažu jedni drugima. Akoželiš, svaki dan možemo skupa ići letjeti. To je najmanje što mogu učiniti za tebe. I zaista, dvoje prijatelja je od tada svakoga dana zajedno letjelo, uživajući u svome letu, radujući se suncu i cvijeću i svim malim

stvarima koje čine život ljepšim. Prijateljstvo koje ih je spajalo, oboma je uljepšalo život. Osim što su bili slični, međusobno su i nadopunjavali jedno drugo, i to je nadomjestilo sve nedostatke. Ni leptir, ni vila, više nisu razmišljali o onome što nemaju, već o onome što imaju, a imali su jedno drugo i vječno prijateljstvo i to je bilo dovoljno. Jednoga sunčanog dana, dok su Irena i leptir letjeli nad travom, vila šapnu leptiru:-Ti si moja krila. Leptir se na to nasmiješi i reče:-A ti si najljepša šara na mojim krilima, mala vilo.- i oni se zajedno vinuše u plavetnilo neba.

Evita BOJKOVAC

ТАМАН

о књизи „Призивање звезда“,
изабране и нове песме Мирјане Штефанички,
Прометеј, Нови Сад, 2022.

Најприје ћу рећи понешто о наслову овог мог кратког записа о пјесмама изабраним и новим, у књизи „Призивање звезда“ Мирјане Штефанички. Тајман, ријеч је, претпостављам већини људи скоро непозната, чисто из разлога што се у свакодневном говору изговара као поштапалица, па чак и

као саставни дио народних умотворина и олако се пређе преко симболичког, и стварног у овој ријечи. Ријеч тајман се никако не може свести на означавање таме, тмине, мрака, ноћи и слично. Поготову се не може тако тумачити нити примјењивати код поезије Мирјане Штефанички, јер

у њеној поезији нема таме. Ову ријеч, као насловну сам изабрао као ширу одредницу која се у слободном тумачењу може посматрати као мјера нечега, у овом случају мјера, број сродних пјесама, у значењу „тајман колико треба“.

У овој пјесничкој збирци, нашле су се у истом завежљају тридесет три пјесме. У њима је осијана звјездана галаксија, а пјесникиња самим називом књиге призива звијезде. „Призивање звезда“, колико у свему овоме има симболике?

Призивајући звијезде, отиснух се „млијечним путем“ кроз неке важне човјечанствене књиге. У „Библији“, рецимо, број тридесет три представља Божја обећања. Нојево име се помиње неколико пута, али 33. пут је, када је Бог склопио с њим савез да никада више неће уништити свијет поплавама. Исус Христос је учинио тридесет и три чуда током свог боравка на земљи. Умро је у 33. години, као испуњење светих списа и обећања.

Наслов „Призивање звезда“, порука је пјесникиње да нам је, управо све дато од звјезданог неба и оних духовних сфера које по промисли небеској дишу у нама. Поруке и питања Универзума најближе су онда, када додирујемо оно, што је за нас тајновито, а само га наслућујемо у обрисима духовног. Можда се и мени јавило да именујем овај књижевни осврт на књижевно стваралаштво Мирјане Штефанички са насловом

„Таман“, који пишем, таман на Дан Јављања. На Богојављење!

Не знам да ли се неко до сада, бар од озбиљних пјесника, што Мирјана свакако јесте, „усудио“ да понуди читаоцима књигу изабраних и нових пјесама, у количини од (само) 33 пјесме? Од раније ми је добро познато стварање ове пјесникиње, за неке књиге сам био и препоручитељ (рецензент), па с правом могу рећи да су најмање 333 њене пјесме могле наћи „пребивалиште“ у „кући изабраних пјесама“.

Читао сам доста Мирјаниних пјесама и књига. Овдје морам да истакнем како сам посебно (про)живио читање њених пјесама које су настале у доба њене ране младости. Неких се присјећам. Читао сам их у новосадској омладинској штампи. Морам рећи да су ријетки пјесници који су већ у раној младости успјели да најаве свој стил и зрелост озбиљног писања. Мирјана Штефанички је једна од њих.

Призиване су пјесме у сазвјезђе књиге кроз циклусе: *Призивање звезда, Пламен у оку плаветном, Песме о песницима, Михајло, Једна прича и песма*. Пјесникиња је ове циклусе с разлогом, баш овако назвала и поређала у звјезданом мисаоном низу. Не бих издвајао ни један циклус, па ни једну пјесму. Просто, плашећи се да не нарушим тај смисаони ред, оставићу то недоречено... Та тридесеттројна хармонија плаветнила међ' звијездама, међ' пјесницима, нека у духовном смирају емитује казивање. Само ћу истаћи да сам мишљења да је ова

збирка циклус свих циклуса. Ради се о посвети њеним звјездама, унуцима Мии, Андрији, Михајлу и Луки. Они су њено Небо. Плаветнило Ока. То предговор и поговор, може бити овој књизи. И Предциклус свему.

Као што рекох, немам намјеру да овдје биљежим или анализирам о чему и како „говори“ свака појединачна пјесма, али ћу скренути пажњу читалаца, по мом скромном виђењу (да би лакше и с поштовањем) читали књигу, на кључне разлоге стварања Мирјаниног.

У сваком човјеку, и Мирјани, чим отвори очи, јави се помисао и поставља питање, тражећи одговор, како смо постали, како смо... одкуд баш овдје, ко су нам преци, шта рећи потомцима? То су, сигуран сам питања која муче и Мирјану Штефанички. Кроз стихове неколико пјесама, она покушава дати одговоре, најприје себи, па и својим унуцима (кад порасту до Пјесме). То су главне пјесме. Остале су ту да уљепшају живот, да се уклопе, као што су се њени преци, ко зна из којих разлога (да ли милом или силом) морали прилагодити новим, „дивљим“ балканским крајевима. То посебно „жуља“ пјеснички и људски изазов. Ако се може рећи, биће да је ова књига реакција на вјечита тражења и одгонетања. Песникиња, све нас, а нарочито своје унуке, води поетским кочијама кроз далеке предјеле, непрегледне степе постојбине, која у времену што пролази, постоји само као географски појам. Сваки читалац има свој однос према књизи, па је и различито тумачи. То је већ

добар знак о њеној ваљаности. Међутим, није згорег, овдје дати мало упутство будућим читаоцима, пјесникињиним унуцима да прапостојбину покушају пронаћи између редова ове књиге. Наравно, кад порасту до Пјесме. Такве сликовнице поријекла, ваљало би да посложе на сталаже да их могу дохватити и дјеца њихове дјеце.

Мирјана је објавила до сада значајан број поетских књига. Своје критичке осврте на мноштво књига других аутора, објавила је такође у неколико својих књига, које се налазе у бројним библиотекама.

Завршићу, са стиховима Мирјане Штефанички:

БУЛКА УРОЊЕНА У СУНЦЕ

Оцу

Тај човек није рудар
Да је рудар
Моја би надања у злато изливена
била
Тај човек није жетелац
Да је жетелац
У свако доба жетве били бисмо
заједно
Од набреклих класова жито би
бројали
Од сваког би ми зрна колач
направио
Све би ми пољске булке у наручје
ставио
Целивао ме у косу и смејао се смејао
Тај човек није ни рудар ни жетелац
Ни колач није
Сведок ми је булка уроњена у сунце
Он је мој отац.

Баш тако.

Мирјана је овако завршила своју књигу са 33 пера.
Пера златопера...

Има људи који воле да читају књиге и од задње странице, у овом случају пјесме. Могу и тако. Ништа неће изгубити. На исти циљ ће стићи, као што је и Мирјана Штефанцки стигла да свој пјеснички, немали опус, сведе на тридесет три симбола постанка и стварања.

(У Бањалуци, на Богојављење,
19. јануара 2022. године.)

Војин ТРИВУНОВИЋ

Сјећање на доктора и писца Станка С.Пивашевића (1945-2016.)

Човјек какви би требало да су људи

Да би сагледали живот и дсвеукупно стваралаштво др Станка С. Пивашевића била би потребна књига са већим бројем страна. Зато сам одлучио да кроз казивање рецензена бар мало приближим читаоцима вриједност и значај Пивашевићевих романа. Ово је уједно и сјећање на доктора и писца који више није међу нама.

О АУТОРУ

Станко С. Пивашевић рођен је 25. маја 1945. године у Српској Тишини, општина Шамац, гђе је завршио основну школу. Средњу медицинску школу завршио је у Бањалуци, када је као члан КЛУБА МЛАДИХ ПИСАЦА објављивао своје прозне радове у „Крајишким новинама,, (данас „Глас Српске,,) и тако, са својом братијом, улазио у књижевне воде.

У току студија на медицинском факултету у Новом Саду био је сарадник и члан редакције студентског листа „Индекс,,.

Специјализацију медицине рада завршио је у Сарајеву.

Од 1988. године је примаријус.

Приче и краће прозне радове објављивао је у „Крајишким новинама,, , „Индексу,, , „Годишњаку,, СПКД Просвета шамац, „Српској вили,, из Бијељине, „Ослобођењу“ Српско Сајаво и другђе.

Заступљен је у Зборнику радова ЛИРСКА РИЈЕЧ ПОСАВИНЕ И СЕМБЕРИЈЕ –Бијељина 2009. године и у Зборнику ПОЕТСКА СВАЊУЋА – Бијељина 2010. године

Објавио је романе:

ЗАПИСИ ИЗ НЕДОБА, 2004. године

ПЛАНИНА, 2007. године

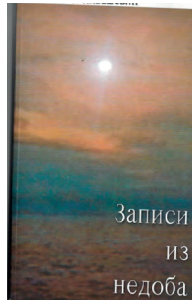
ЧОВЈЕК ИЗ НЕДОБА, 2008. године

ЗАВИЧАЈ, 2010. године

ОБАЛЕ, 2013. године

Живео је у Шамцу, а поред прозе писао је и текстове стручно медицинског карактера. Био је то човјек какви би требало да су људи! Све објављене романе објавио је код Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ у Бања Луци.

ЗАПИСИ ИЗ НЕДОБА, роман

Рецензенти: мр Мирко Љубанић и Живко Малешевић, издавачи: ОСЛОБОЂЕЊЕ

Српско Сарајево и ИД Бања Лука 2004. године

Исјечак из романа, страна 226:
„ -Е, зашто не бисте писали о недобу?

-Немам ја више снаге за то. Ја сам бивши човјеки, из бившег времена, човјек из недоба. Само Бог зна како је оно било и какав сам ја био у том недобу. А питање треба да се поставља, увијек. И то свакоме. На сваком мјесту, без обзира на име, званични и незванични ранг, јер истина не зависи, и не смије да зависди од официјелне хијерархије, ма чија била.

Само истина, пред собом и другима. И због себе и других. Као што виодите, све је покушај. А против тога се треба борити, ваљано и на вријеме, увијек свом снагом.“

ПЛАНИНА, роман

Рецензенти: др Милвоје Родић и Ранко Прерадовић, Издавач:Књижевна заједница „Васо Пелагић“ Бања Лука 2007. године

Др Миливоје Родић, страна 211

„Јасно је онда зашто је главни јунак романа Мргуд Хајдуковић

толико контеплативан дух. Он са војим при-јатељима који га у плани посјећују, понире у саму срж друштвених проблема који су искрсли послије распарчавања Југославије.. Објективан је и непристрасан аналитичар, хуманиста који ни тренутка не потенцира „феномен мржње и освете“. Пивашевић нам нуди врцаве спектре идеја. Врло су лијепо изнесене Мргудове медитације о слободи и њеним изазовима, а онда и ламеннт над слободом коју људима туђини отимају. То је био композициони оквир да писац изложи цијелу једну своју филозофију о рату и слободи, о судбини човјека о породици, браку, срећи – те је уопште оваква романенска структура послужила писцу за исказивање његових токова свијести, животних искустава, идејних премиса, порука...

ЧОВЈЕК ИЗ НЕДОБА, роман

Рецензети Стевка Козић Прерадовић, Ранко Прерадовић, Радмила Поповић, издавач: Књижева заједница „Васа Пелагић“ Бања Лука, 2008. Године.

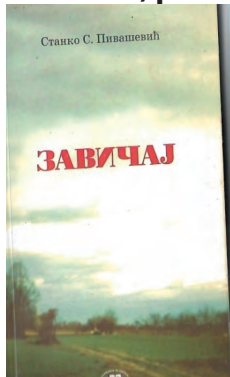
Радмила Поповић, страна 213:

„Човјекова претјерана жеља за над-стандардом води га у градске модерне пустиње гђе нико никог не зна, не жели да види, да чује и осјети. у нехуманој осами, у урбаном умиралишту доводи се у питање много шта што се на-

зива прогресом и лакшим животом.

Мргуд има и своје виђење слободе, наметнутих правила живљења и бројних осјећања нормалног развоја личности. Обезличен човјек у трци за новцем и престижом у модерном великом таласу глобалистичког лудила, остаје без емоција и удаљава се од своје људске природе. Чак и онда када схвати да усред живота није на прави начин жив, остаје без права на лични избор и слободу и котрља се кроз вријеме дригованим правцем куда га усмјерава економско – политички интерес моћних домаћих и бјелосвјетских усређитеља.“

ЗАВИЧАЈ, роман

Рецензенти: магистар Радмила Поповић и Стевка Козић Прерадовић, издавач: Књижева заједница „Васа Пелагић“ Бања Лука, 2010. године

Магистар Радмила Поповић, страна 234

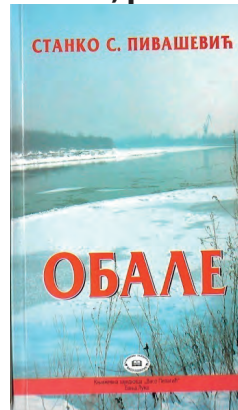
„Пивашевић није класичан наратор. Он својим литерарним јунацима повјерава тежак задатак нинтелектктуалног справљања на различите теме. Његови јунаци користе језик науке, који одговара природи њиховог интелектуалног и образовног профила.

Радња је сведена на минимум што одговара крунници живота која се лагано затвара. Живот се лагано повлачи из ак-

тивног, радног и динамичног у пасивно, медитативно и статично постојање.

Ђурађ Радовановић, пензионисани архитекта, главна је личност Пивашевићеве нове књиге... који се послије школовања, успјешне каријере, вратио у завијај жељан одмора ио тишине...”

ОБАЛЕ, роман

Рецензенти: Душан Милованови и магистар Радмила Поповић, издавач: Књижева заједница „Васа Пелагић“ Бања Лука, 2013. године

Душан Миловановић, страна 205

„Обале” Станка С. Пивашевића нису премоштене самим чином ишчитавања књиге, нити тумачењем дијалога и самоисповиједања његових јунака Лазара Милетића и Адема Рудовића. За онога ко промишљеније чита, и ко хоће да сасвим одгонетне зашто је Пивашевић толико забринут и замишљен, тек тада почиње суштинско и трагичко сагледавање колико су размачнуте и високо његове обале.

Добри људи живе у нашим сјећањима због људских и сваралачких трагова које су оставили. Доктор Станко није дуго међу нама, али његове књиге трају.

Марко РАУЛИЋ ЂУКИЋ

ЛЕКЦИЈА ИЗ ЗЕМЉОПИСА ИЗ БУСНОВА

Ћопићева пјесма Лекција из земљописа била је и остала занимљив текст о једном времену и људима који су постали јунаци још као дјеца. Недавно је у часопису Катедра објављена прича о истинитом и незаборавном догађају везаном за ову пјесму. Писац, пјесник Енес Кишевић као дјечак рецитовао је Ћопићеву пјесму за Дан Републике у Кључу и о томе записао своје сјећање у поменику часопису бр. 2-3 2015. године. Текст истинит, занимљив и узбудљив.

Био сам четврти разред основне школе у Бусновима 1958. године. За школску приредбу поводом Дана Републике мој учитељ Крсто Пенчев задао ми је да научим Ћопићеву пјесму Лекција из земљописа напамет. „То ће“, рекао је он, „бити главна тачка програма.“ Учитељ је био сигуран да ја то могу научити. На тај начин ће испунити добар дио програма и привући пажњу родитеља и посјетилаца.

Штаби данас рекли родитељи и они што брину о

дјеци, дјечијим правима и обавезама и могућностима? То не смијем ни да погађам, али знам да би било разних приговора.

Ја тада нисам имао избора. Био сам одличан ученик и стало ми је да до краја године тако остане. Учитеља и родитеље на приредби требало је обрадовати и код школских другова учврстити углед. Добио сам текст пјесме од 164 стиха и почео учити. Зимско доба, пуна кућа чељади, свјетла нема, а дан кратак. У школи нема услова за учење јер је једна учионица и много ђака. Учио сам код куће и провјеравао научене стихове пред свим укућанима уз њихову пажњу и стрепњу хоћу ли успјети. Свима је било стало да научим пјесму, да приредба прође добро и да у кући завлада мир и тишина. Ја сам рецитовао гласно као на приредби, а остали су морали слушати и када им се и не слуша.

Дошао је и дан за школску приредбу. Школа пуна ђака, родитеља и званица из сеоске

средине. И представници власти су били позвани и с великом пажњом пратили програм. Није се смјело оманути ни у избору текста ни у квалитету укупног програма. Грешке није смјело бити. Након уводног обраћања и поздрава учитељ је са групом ученика отпјевао пар пригодних пјесама о Дану Републике и херојској борби партизана са Козаре, а онда најавио мене са пјесмом о Грмечу.

Није било ни позорнице, ни завјеса, а ни било каквих помагала, звучних или свјетлосних. Учитељ ме попео на свој сто (катедру) и најавио пјесму Лекција из земљописа.

Са књигом у руци учитељ је био у мојој близини ако негдје заплем. Можда је он имао већу трему од мене. У то вријеме грешке се нису опраштале. О томе има примјера чак и унашим филмовима. Сав програм је морао бити раније исконтролисан и одобрен.

Започео сам рецитовање и текст се низао у помињању историјских и географских података. Посебно је требало истаћи јунаштво митраљесца гаравог Бране и спремност Крајишника да се крене уз Тита и „Никад с Титова пута!“ Титово име се морало изговарати са посебном пажњом. Викаосам из свег гласа и више сам се бојао да ли ће ме до краја служити грло, него хоћу ли прескочити нешто у тексту. Публика је пажљиво слушала и пратила садржај пјесме. Неки су се дивили јунаштву Десница Бране, опет

би неки и заплакали, али су сви мирно дочекали крај пјесме. Настало је велико олакшање и задовољство за мене и за учитеља, а у учioniци је владало узбуђење, одобравање, подршка и понека суза због главног јунака, гаравог Бране и његове херојске смрти.

Многи у публици су први пут чули за ову пјесму и велику грмечку офанзиву и страдање народа на Грмечу. Учитељ ме скинуо са катедре и похвалио, а родитељи су још дуго аплаудирали јер се сада више нису бојали да ће ме ометати у рецитовању. Многи су тако опширан текст о херојству наших јунака чули први пут. Зато се још дуго причало о Грмечу,

о јунацима и ошколској приредби.

Лекција из земљописа остала ми је усјећању све до ових дана и у сусрету са Грмечлијама одрецитујем по који стих, нарочито „Грмеч се стере два дана хода, гора и голи кам...!“

По завршетку приредбе учитељ је на својој фрули дуго свирао разна кола и пјесме. Он је био са границе између Србије и Буграске, а живио је и у тадашњој Македонији. Зато је познавао добро многе мелодије и све то одлично фрулом дочаравао. Касније, као учитељ и наставник дружио сам се са нашим учитељем Крстом Пенчев, а сретао сам и писца Бранка Ђопића на Козари. Ђопић је први добитник награде Скен-

дер Куленовић па смо његова дјела посебно ишчитавали и организовали такмичења у познавању истих.

Лекција из земљописа са приредбе у Бусновима била је дуго тема у многим домаћинствима и у каквим сличним школским приредбама.

За мене је тај догађај остао у свјежем сјећању све до ових дана. Када сам као наставник српског језика спремао школске приредбе, трудио сам се да ученицима дајем краће текстове за учење напамет. Данас би се и родитељи успротивили превеликом оптерећивању ученика. Школе и данас много траже од ученика, али некада је то било много, много теже и више.

Миленко ВУЧКОВИЋ

ПРВО ОБЈАВЉИВАЊЕ

ТАЧКА

Ех, да ми је апсолутно фиксна тачка у простору.
Сјео бих на њу мало и одморио се.

ПОРТРЕТ (НЕДОВРШЕН)

Језик наљепљен на лице.
Бркови прљавих ријечи.
Успомене старе навираше.
Терет свих неискоришћених могућности у једном трену.

ЗА БОГА

Када згријесиш молиш за опрост.
Када желиш молиш за срећу.

Ортодокси хомоцентричност.

Било би добро, каткад,
Када не желиш не гријесиш,
Помолити се за свима на
заједничког Бога.

ПРОШЛОСТ

Све оно о чему говорили, маштали, мислили...
Онај флуид немира што проистиче из сјећања и покушава да нам и садашњост вуче уназад, као и да нам креира будућност.

БУДУЋНОСТ

Пут у непознато, на којем желимо да остваримо сва своја маштања, хтијења, све жеље и замисли.
Ако бисмо искључили свеопшту дијалектику, као и оптерећења садашњости,
а нарочито ону из прошлости, та неизвјесност би нам била само сигурнија.

САДАШЊОСТ

Нешто између блиске прошлости и блиске, непосредне будућности.
Еквивалент садашњости био би само тренутак, али већ збир тренутака,
Дакле сваки период је или варијација прошлости или будућности.

Зоран ВРУЋИНИЋ

О аутору

Зоран Врућинић рођен 1973. године у Бања Луци. По занимању лекар, интерниста и дерматолог.

Писањем се интензивније бавио током школовања. У припреми необјављена збирка пјесама настала крајем деведесетих година прошлог вијека са рецензијом од академика Павла Никитовића Ника.

Обратио се читалачкој публици на овај начин, ради дуга према генерацији којој припада.

Ријеч на промоцији

На Вуковом трагу

(Марко Љ. Ружичић: „Рјечник Гнионице“9

Овај Рјечник је вриједан пажње не само стручњака из језика; лингвиста, дијалектолога, етимолога и акцентолога већ и обичних људи који воле старине и дух предака. Ово је један од ријетких рјечника народне завичајне лексике са посавског говорног простора. Тај говорни простор је, иначе слабо испитиван, као уосталом и сви народни говори Срба преко Дрине. Записивање је нама Србима колективна мана. Више волимо памтити, вјероватно због љености, а могло би се рећи и због недостатка свијести о себи и својим духовним вриједностима. Примјећује се да нам се нове генерације, малтене стиде руралног поријекла својих предака па се нападно приклањају западној култури у тежњи да се буде што савременији. Постоје потешкоће у читању Кочићеве прозе због руралне лексике његових ликова.

Да Вук Караџић, творац нашег језика и писма није у своје вријеме, које је било теже од овога, купио из народа разне усмене духовне умотворине; епске и лирске народне пјесме, приповијетке и загонетке, ми данас не бисмо имали чиме да се похвалимо и поносимо. Непознати би били епски јунаци слични Хомеровим из епопеја Илијада и Одисеја, не бисмо имали Милоша Обилића, Бановића Страхињу и Стевана Синђелића, не бисмо знали за мајку Јевросиму, мајку Југовића, Косовку дјевојку и Јелу Јанковић, Стојанову вјерну љубу која је пандан Одисејевој Пенелопи. Лику Бановић Страхиње се дивео и њемачки пјесник Гете питајући се, зар постоји тако моралан народ који има овако моралне људе.

Косовски и други јунаци наше епске и лирске народне поезије су утицали на формирање индивидуалног

и колективног карактера код Срба. Богдан Југовић и његова бројна породица од девет синова и нешто мање кћери, утицао је на патријархални модел српске породице кроз вијекове. И данас имамо српских породица са деветоро и више дјеце. Мајка Југовића је утицала на формирање српске жене и мајке, а Бановић Страхиња је утицао не формирање моралног лика многих Срба. Стеван Синђелић, који је дишао у ваздух свој шанац, не желећи се предати Турцима, директно је утицао на Милана Тепића, хероја из најновијег отаџбинско-одбрамбеног рата. Све је ово омогућило Вуково овјековјечење традиције наших предака. Вук је рекао да ће му остати велика рана на срцу што није могао у Босни купити од народа големо културно усмено благо. Кад је Вук онако хром могао урадити капиталан посао за српски народ, шта то данас нама смета да урадимо исто, а нисмо хроми као Вук и имамо разна превозна средства и електронску комуникацију, а Вук се превозио по врлетима на таљигама.

О „Рјечнику Гнионице“ Марка Љ.Ружића

ДЈЕЛО ПРЕГАЛАЧКОГ ПОДУХВАТА

(Умјесто извјештаја са промоције у Бања Луци)

Сви ми волимо родни крај, свој завичај, али онолику љубав колику за своју родну Гнионицу, посавско село из општине Вукосавље, има пјесник, истраживач, културни посленик и свестрани стваралац Марко Љ.Ружићић. Не само што се послије ко зна којег вакта избивања у Швајцарској, вратио у родно село, него је почастии организацијом и називом „Српска књижевна држава „Алеја бреза“ Гнионица“, која функционише, затим подарио

двадесетак сопствених књига, стотинама алманаха, панорама и зборника и још ко зна све чиме. Напокон, као врхунац дародавства, сопственим радом и умијећем, направио је (вјероватно први ове врсте уопште) „Рјечник Гнионице“ (горов села Гнионица и околине – ријечи, изрази, изреке) којег је објавио 2021. године. Ријечник је, између осталих мјеста, у прољеће промовисан у Бања Луци, гдје су говорили бројни његови пријатељи и знанци из овог обимног и врло драгоцјеног дјела.

Издавачи су му Српска књижевна држава „Алја

бреза“, Гнионица и Српски културни центар, Модрича. Акцентуацију је урадио покојни мр Милорад Телебак, сјајан језикослов. Осврте, рецензије и поговорне биљешке су написали: др Драгомир Козомара, Сњежана Лукић Кукић, Живко Вујић, Горан Вуковић, Милорад Мишо Ђурђевић и Зоран М.Грумић. Књигу објављену на близу осам стотина страна, штампала је штампарија „Свен“, Ниш у тиражу од 500 примјерака, а нацрт корица и то техничко-графичко рјешење урадио је Мајо Даниловић, Дервенћанин са београдском адресом.

На сву срећу, заискри из народа понеки појединац, мада веома ријетко, који се лати пера па своје знање и сјећање запише и овјековјечи као што је Марко Ружићић.

Пролазност времена и живота не можемо спријечити, али заборав можемо. Сјећањем и памћењем ми владамо и то зависи од наше воље. Памћење можемо записати и тиме овјековјечити претке. Како је већ речено на крају овога Рјечника, сврха

записивања је у повезивању генерација и њихових животних искустава, у учвршћивању веза између очева, дједова и праједова, матера, бака и прабака са њиховим потомцима и будућим генерацијама.

Заборав је гријех према себи и потомству. Ако смо могли а нисмо учинили да отмено од заборава оно што су створили наши преци, направили смо неопростив гријех, како рече Живко Вујић. Од предака смо наслиједили крв и језик,

њихове обичаје и вјеровања и немамо право на заборав, јер тиме пристајемо на свој нестанак као народ. Заборав је тихо умирање и најгори облик смрти.

Ми смо бројно мали народ, али у култури велики. Величина једнога народа се не мјери популационим бројем већ културним и научним достигнућима. Нас сматрају спортом велесилом.

Нема на свијету практичнијег и савременијег писма од српске ћирилице. Она се може научити доподне. Један знак одговара једном гласу. Упоредимо наших 30 (тридесет) слова са хиљадама кинеских знакова и све ће бити јасно. Кинез своје писмо никада не научи. Ирски нобеловац Бернард Шо је оставио сав свој капитал ономе ко уради у енглеском писму онако како је урадио Вук Караџић у српској ћирилици. Доданас се то није догодило.

Мр. Милош БОЈИНИЋ

Биоенергија

ШТЕТНОСТИ ЗРАЧЕЊА ИЗ ЗЕМЉЕ

(–Геопатогене зоне и категоризација обољења–)

Негативно зрачење из дубине земље утиче на психо-физичко стање сваког човјека, његову животну енергију, а такође штетно дјелује на биљни и животињски свијет. Појмови „Геопатогена зона“ и „Земљино зрачење“ интересовање су многих парапсинолога и научника већ дужи низ година. Геопатогена зона, на релативно малом дијелу земљине површине, при дужем дјеловању усљед дужег боравка, угрожава животну енергију, па самим тим долази до нарушавања нормалног функционисања организма.

Поменуте зоне настају на мјестима под којима се сливају подземне воде, подземни водопади или нешто слично.

У сваком геопатогеном језгру промјера 200 до 300 милиметара, уочавају се оштре промјене геофизичких параметара средине као повећан интезитет у геомагнетном пољу, увећан електрични потенцијал у атмосферском електрицитету, као и повећана јонизација ваздуха.

Уколико је геопатогена зона, као физикална појава, установљавана методама биолокације, дешавало се да је то недовољно озбиљан приступ проблему код детектовања зрачења.

У садашње вријеме постоје електронски уређаји са изузетно великом прецизношћу, помоћу којег одредимо и

измјеримо Земљино зрачење. За ову тематику заинтересовао се и познати њемачки онколог Густав вон Пол, и први је одржао предавање на једном Међународном конгресу медицине на тему „Земљини зраци као патогени фактор“. Вишегодишњим радом на овом пројекту, професор Пол је најдетаљније проучио развој болести, начин живота и навике око стотину људи оболелих од рака.

Константовано је да је 58 од њих спавало у просторијама њихових кућа и станова распоређеним баш над епицентром зоне, а гдје је било и најјаче зрачење.

Постојање геопатогених зона и Земљино зрачење систематски је проучавано више пута у разним земљама свијета и недовољно објашњено. За наставак истраживања Земљиних зрака, Макс Планк одлучно и неочекивано оснује специјални завод за истраживање тог феномена. Кроз научно-истраживачке пројекте дошло се до сазнања да је Земљино зрачење најјаче у крашким подручјима са подземним ријекама у којима вода пада са великих висина и формира вртлоге.

Један професор са варшавског института презентовао је свој научни рад на Међународном конгресу психотронике у Сао Паолу 1978.

године, и заговарао је идеју о подударности Земљиног зрачења с појавама које прате магнетно хидродинамички ефекат.

Њемачко министарство истраживања и технологија је 1987. године издвојило знатна средства да се обради тема „Не-традиционалне методе за борбу против рака“.

Покус је био усмјерен на истраживање биолошке активности геопатогених зона. Константовано је да од различитог вида Земљиног зрачења (позитивног и негативног) зависе не само обољења од рака, него и обољења од артритиса, реуматизма, артериосклерозе, а у директној вези је животни тонус.

Послије вишемјесечног и дугогодишњег боравка у такозваним лошим зонама по људско здравље, настала је табела из које се јасно може видјети да дужина боравка у тим зонама може бити кобна.

Боравком у таквим зонама у времену од 4,5 до 12,6 година, долазило је до болести слијепог еријева, јетре, стерилитета, главобоље, органа за варење, поремећаја вида, несанице, неуролошких проблема, дисајних органа, бубрега, анемије, проширених вена, срчаних обољења, а тумори су настајали у времену од 20,6 година боравка у критичној зони.

Биоенергетичар
Вито БОЈКОВАС

"ПЈЕСНИЧКИ ЖУБОРИ – ГРУЗИЈАДА 2022."

Сусрети пјесника "ПЈЕСНИЧКИ ЖУБОРИ – ГРУЗИЈАДА 2022." одржани су у суботу уочи Духова, у Прњавору, у дворишту породичне куће ГРУмић ЗОрана – ГРУЗО, чија је кованица била основ за назив сусрета „ГРУЗИЈАДА“.

У зборнику пјесама "ПЈЕСНИЧКИ ЖУБОРИ – ГРУЗИЈАДА 2022." нашле су се пјесме 49 пјесника оснивачевих савременика, које су они одабрали, поштујући уређивачке захтјеве и критеријуме водећи рачуна о врсти и садржају стихова које пишу, а који су оставили траг у приређивачевој души док их је читао, а неки, богоми, утицали и на његово стваралаштво.

Уводно слово зборника пјесама "ПЈЕСНИЧКИ ЖУБОРИ – ГРУЗИЈАДА 2022." започето је дивним стиховима познатог српског пјесника Јована Јовановића Змаја.

Где је бола, где је јада

- Песма блажи;

Где се клоне, где се пада

- Песма снажи;

Где су људи добре ћуди

- Песма с' ори;

Основни разлог је што се, у замисли рађања Зборника као темеља будуће традиције,

приређивач Зборника и оснивач пјесничког сусрета, руководио жељом да, и пјесма, и дружење, и игра, и здрава шала буду глас разума и другарства.

Такође, остварена је жеља оснивача да организацијом "ГРУЗИЈАДЕ" и објављивањем Зборника изабраних радова, пружи лични допринос у освјетљавању пјесама исписаних на разне теме и мотиве, које су пјесници сами одабрали и које по њиховом мишљењу најбоље представљају њихово стваралаштво. Ове 2022., прве године, организације дружења, Зборник је добио свој изглед и карактеристике које ће бити препознатљиве, а које су замишљене да трају дуговјечним низом ГРУЗИЈАДИНИХ животних година...

Све пјесме заступљене у Зборнику су представљене тако што их је 20 присутних аутора лично прочитало на Сусрету пјесника "ГРУЗИЈАДА 2022."

Сусрети пјесника нису такмичарског карактера, али је жеља оснивача да се пјесници доказују у писању, личној интерпретацији и чувању пјесме и риме, традиције и обичаја који су нераздвојни дио

дружења, те да се и на тај начин стварају незаборавни тренуци којих ће се радо сјећати сви присутни, а пожељети они који тренутно нису присутни. Оснивач и приређивач је до сада најљепше тренутке у животу доживио захваљујући поезији и људима који је пишу, читају и воле, због чега идејом о "покретању" Сусрета жели да и на описани начин и на мјесту гдје је стасавао и одрастао, ствара и ужива с њима заједно.

Приређивач и организатор је увјерен да ће, и књига, и сусрети, и све оно што проистекне из тога, у овом тешком времену потискивања духовних вриједности, допринијети подстицању књижевног стваралаштва и његовог вредновања и довођења на мјесто које му припада – мјесто правих вриједности.

Сусрети "ПЈЕСНИЧКИ ЖУБОРИ - ГРУЗИЈАДА" биће одржани сваке године у суботу уочи Духова, у Прњавору.

Зборник пјесама "ПЈЕСНИЧКИ ЖУБОРИ – ГРУЗИЈАДА 2022." заслужује да уводно слово буде завршено, стиховима пјесника Јована Јовановића Змаја:

Хај што Србин још се држи

Крај свих зала -

Песма га је одржала,

Њојзи хвала!

Сигуран да "сејемо" с вољом и да "чинимо добро", баш онако како је то некад давно видио Сократ: „Постоји само једно зло, а то је морално посрнуће, и једно добро, а то је воља да се чини добро“, домаћин „ГРУЗИЈАДЕ“ раздрагано поручује:

Нека нам је на радост и срећу на многаја лjeta!

Живко ВУЈИЋ

ПРОТЕКТОРАТОРИ

Н оћас сам у сну разговарао с Петром Кочићем. Јако узнемирен (брисао је зној са чела, нервозно листао неку стару књигу, а лијевом руком гладио десни брк), испричао ми је како је присуствовао једном тајном састанку, који је одржан ових дана (чини ми се, да је рекао), не у Бечу, већ у Бриселу, сједишту разуједињене Европе. Замолио ме да вам пренесем дио те приче, јер, како рече, он не би био у стању да то учини, с обзиром на то да је стално разапет мислима, саплетен јадом, утучен чемером и јако исцрпљен од немирног сна. Можда се и сад, док ви ово читате, преврће на свом вјечном лежају.

Прије него што ми је показао дневни ред са тог састанка, љутито је одбрусио:

– Јазаваца колико хоћеш, а Да-вида ниоткуда! Дахија још више, а буне ни за лијека!

Чим је то изговорио, угледао сам, не његове забринуте очи, већ како му је с чела склизнула свјетлост његове мисли из које сам разабрао поруку да Босна, некада са “премилостивом Земљаном владом” у Сарајеву, а данас с високим представником на челу, никада неће бити развијена, већ дубоко разбијена земља.

Са погужваног папирића, који ми је тутнуо у руку, прочитао сам једну једину тачку дневног реда на којем се он потписао као записничар:

Ко је од представника Шведске, Шпаније, Аустрије, Велике Британије, Њемачке, Словачке, поново Аустрије и Њемачке највиши високи у Земљи високих представника?

Сваки високи (у Земљи ентитетурања, а која се привремено и повремено по њима звала), имао је своје аргументе и одлучно се борио за почасно високо мјесто највишег високог.

Један високи је (за причу није важно који, а сви су били присутни) рекао:

– Ја сам највиши високи, јер сам највише “волио” Србе и подржавао оне који су их мрзили као ја.

С њим се није сложило преосталих седам високих, јер су сви они (неко више, неко мање) мрзили Србе.

Други је рекао:

– Можда си ти највише мрзео Србе, али ја бих могао бити највиши међу вама високим зато што сам попио највише њихове *sljivovitz*. А сваки странац који то успије, високо котира код Срба.

Ово мишљење нису дијелила тројица од преостале четворице, понајвише зато што су сви пили нашу шљивовицу, али се не зна ко је највише попио.

Сљедећи високи, који се од других разликовао по широким раменима и уским погледима, тврдио је:

– Само онај ко најбоље говори српски језик под још два имена, хрватски и бошњачки, од којих је овај други прекрштен – (замислите, прекрштен од оних који се не крсте! – и високи се чуди) у тзв. босански, тај нека буде највиши међу нама. Ако неко од вас високих зна суштинску разлику ових језика и ко одговори на питање какав је то босански језик, те у каквој је вези са ћирилицом, препуштам му прво мјесто међу нама високим. Је л’ поштено?

Један од присутних стално је вртио главом, јер је знао само неколико српских ријечи, међу којима *cirilitz* и *sljivovitz*. Остали су ћутали, јер нису знали да одговоре на питање како један језик може за три варијанте имати три назива, те како књига написана српском ћирилицом може бити сврстана у тзв. босански језик.

Један високи се успротивио:

– Ја сам најдуже владао овим протекторатом, па је по том основу логично да ја будем највиши међу вама једнако високим. А поред тога успио сам да царинска и гранична служба, војска и

правосуђе пређу у надлежност државе, тј. моју надлежност.

Ово мишљење није прихватило неколико високих, а један је био категоричан:

– Нема везе колико је ко владао, већ шта је урадио за вријеме своје демократије. Само онај ко је наметнуо химну, грб и заставу, само онај који је смијенио највише Срба са политичких функција, само онај ко је ишао на руку једном народу (који се зове сад овако, сад онако, па му је по том основу најтеже), тај може бити највиши међу највишим. Зато смо овдје.

– Нисмо ми само зато овдје – успротивио се један од преосталих високих који је до тада ћутао. – Док сам ја био највиши високи, извршена је реформа војске и покренута реформа полиције, а услиједиће и реформа лежећих полицајаца у складу са три европска принципа. Поред тога, за вријеме мога протекторисања највише ентитет-ских надлежности је прешло у надлежност државе, а то је оно пр(а)во због чега смо постављени за поглаваре и господаре ове земље. Према томе, зна се ко је највише допринио да ова земља буде оно што никада неће бити – сложна, хомогена и јединствен-на. Је л’ тако?

– Није тако!

– Јест тако!

– Јест!

– Није!

Ријеч по ријеч и тако су се високи посвађали око тога ко је од њих високих највиши (да опрости ко чита) протекто(се)ратор у Земљи, за коју би мој ноћашњи саговорник рекао, да је ни српска, ни хрватска, ни оних трећих, већ да је она Карлбилтија, Вестендорфија, Волфгангија, Педиешдаунија, Шварцшилингија, Лајчакија, Валентицкија, Кристијаношмитија...

И дан-данас се не зна (а можда се никада неће сазнати) ко је од (пре)високих најнижи високи у земљи Биједе и Хаоса (БиХ), али се добро зна ко их трпи и ко је (по много чему, а можда и по свему), нижи од најнижег у Европи.